

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Gabriela Vincencová

Ústavné právo

2013

Publikácia bola vydaná a financovaná z prostriedkov ESF
v rámci národného projektu Profesijný a kariérový rast
pedagogických zamestnancov.
ITMS kód projektu 26120130002
ITMS kód projektu 26140230002

ÚSTAVNÉ PRÁVO

Gabriela VINCENCOVÁ

OBSAH

Úvod	5
1 Ústavné právo a ústava	6
2 Historický vývoj ústav na našom území	7
3 Klasifikácia ústav	14
4 Úlohy ústavy	17
5 Ústava Slovenskej republiky	18
Aktivita č. 1	21
6 Zákonodarná moc	23
Aktivita č. 2	25
7 Výkonná moc	26
8 Prezidenti ČSR, slovenského štátu, ČSSR, ČSFR a SR	29
Aktivita č. 3	31
Aktivita č. 4	33
Aktivita č. 5	39
9 Súdna moc	40
Aktivita č. 6	43
10 Volebný systém (volebná sústava)	45
11 Volebné právo v SR	47
Aktivita č. 7	50
12 Správne právo	52
13 Verejná a súkromná správa	54
Aktivita č. 8	55
14 Štátna správa a samospráva	56
Prílohy	58
Zoznam použitej literatúry	61

Úvod

Učebný zdroj *Ústavné právo* bol vytvorený k akreditovanému programu kontinuálneho vzdelávania s rovnomeným názvom a zameriava sa na základné právne odvetvie každého právneho systému – ústavné právo. V súlade so vzdelávacím programom rozpracováva jednotlivé témy vzdelávania.

Súčasťou učebného zdroja je i časť správneho práva, ktorá doň bola zaradená v súlade s obsahom vzdelávacieho programu. Všetky témy obsahujú základné informácie, ktoré si môžu účastníci vzdelávania v spolupráci s lektorom a na základe vlastných potrieb ďalej rozvíjať, dopĺňať a dotvárať.

Program kontinuálneho vzdelávania je rozvrhnutý na 20 vyučovacích hodín, z ktorých 18 hodín sa uskutoční prezenčnou formou a 2 hodiny budú realizované dištančnou formou. V rámci prezenčnej formy sú 4 hodiny venované rôznym aktivitám, ktoré sa môžu využívať v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu pri osvojovaní, upevňovaní a opakovaní učiva.

Učebný zdroj obsahuje okrem teórie i aktivity. Ich využitím na vyučovacej hodine a skĺbením s interaktívnou metódou, zážitkovým učením, skupinovú či individuálnu prácou sa vytvára priestor na to, aby si žiaci ľahšie osvojili, zapamätali a dlhšie uchovali v pamäti jednotlivé témy či pojmy.

Pre účastníkov vzdelávania sme pripravili aj prílohy, ktoré nie sú súčasťou učebného zdroja, ale sú k dispozícii ako pomocný študijný materiál v rámci prezenčného vzdelávania. Naším cieľom bolo pomôcť pedagógom s prípravou na vyučovanie, pretože vieme, koľko času si zodpovedná príprava vyžaduje. Prílohy sú upravené tak, aby sa v prípade potreby len rozmnožili a využili v edukačnom procese.

Veríme, že učebný zdroj bude užitočnou pomôckou pre pedagógov nielen v rámci kontinuálneho vzdelávania, ale aj v ich náročnej práci.

Autorka

1| Ústavné právo a ústava

1.1 Ústavné (štátne) právo

Ústavné (štátne) právo je hlavné odvetvie práva. Predmetom úpravy sú najdôležitejšie spoločenské vzťahy – štátoprávne vzťahy, ktoré vznikajú pri uskutočňovaní štátnej moci prostredníctvom zastupiteľských orgánov (nepriamo) a občanmi (priamo). Upravuje štátnu moc vo vnútri štátu, jej fungovanie a organizáciu, ako aj základné znaky vzťahu štátnej moci a občanov. Predmetom jeho úpravy je aj kontrola ústavnosti, oblasť priamej a nepriamej demokracie, ľudské práva a slobody občanov, národnostných menšín a etnických skupín, zásady, organizácia a činnosť štátnych orgánov.

Ústavné právo zaraďujeme do verejného práva. Profiluje sa ako samostatné odvetvie práva tak v kontinentálnej právnej kultúre, ako aj v angloamerickej právnej kultúre. Nemecké a ruské, resp. bývalé sovietske ponímanie ústavného práva sa skôr spája s pojmom *štátne právo* (Fridrich, Mokrá, 2011).

Subjektom ústavného práva je štát a štátne orgány, ľud (občania), politické strany, hnutia a združenia, samosprávne orgány, obce. **Objektom** (predmetom) **štátoprávnych vzťahov** sú práva a povinnosti subjektov ústavného práva. **Základným prameňom** ústavného práva je *ústava a ústavné zákony*.

1.2 Ústava

Pojem *ústava* podobne ako pojem *štát* nie je dodnes v odbornej literatúre jednotný. Napriek mnohým názorom pri vymedzovaní pojmu *ústava* môžeme za jej charakteristický znak označiť to, že ide o základný zákon štátu, ktorý má najvyššiu právnu silu a má osobitne predpísanú formu prijatia.

Skutočnosť, že ústava má najvyššiu právnu silu v praxi znamená, že ostatné právne normy musia byť v súlade s ústavou, t. j. nesmú jej odporovať. Ústava stojí na vrchole hierarchie právnych noriem a viacerými znakmi sa od nich odlišuje. V prvom rade tým, že je základnou právnou normou daného štátu. Od nej sa potom odvodzujú ostatné právne normy – *zákony* a tzv. *podzákonné normy*. Nástrojom, ktorý má zabezpečiť súlad právneho poriadku s ústavou, je inštitút kontroly ústavnosti.

Ústava upravuje najdôležitejšie spoločenské vzťahy vrátane štruktúry štátnych, súdnych a samosprávnych orgánov a orgánov ochrany ústavnosti a ich vzájomných vzťahov. Upravuje základné práva a slobody občanov. Ako každý produkt ľudskej spoločnosti je výsledkom rôznosti politických, sociálnych, ekonomických a iných koncepcií. Pretože spoločnosť nie je náhodným zhlukom ľudí, ale systémom vzťahov medzi jednotlivcami, ktoré majú fyzicky, sociálne, materiálne a duchovne reprodukčnú povahu (takýto systém sa nazýva *národ*), ústava má definovať politické, ekonomické a duchovné záujmy. Národ je schopný reagovať na vývoj a byť jeho nositeľom. Ústava sa stáva inštitucionálnym nástrojom realizácie uspokojovania potrieb, predstáv a túžob národa, pričom priama realizácia vždy závisí od politických subjektov pôsobiacich v priestore definovanom ústavou.

2| Historický vývoj ústav na našom území od vzniku ČSR do vzniku samostanej Slovenskej republiky

2.1 Obdobie 1918 – 1945

Počas 1. svetovej vojny v rokoch 1914 – 1918 sa Rakúsko-Uhorsko nachádzalo vo všeobecnej kríze. Objavili sa názory na štátoprávne usporiadanie samostatného československého štátu. Slováci a Česi v Amerike žili v demokratickejších politických a sociálnych podmienkach. Myšlienku samostatného štátu sa im darilo účinnejšie presadzovať.

Clevelandská dohoda

V roku 1915 bola uzavretá *Clevelandská dohoda* medzi Slovenskou ligou (združovala viaceré krajanské spolky Slovákov v Amerike) a Českým národným združením (spolok českých vysťahovalcov v USA, finančne podporoval Masarykov zahraničný odboj). Dohoda vyjadrovala spojenie Čechov a Slovákov v budúcom spoločnom štáte. Spojenie českého a slovenského národa sa malo uskutočniť formou federatívneho zväzku dvoch štátov s úplnou autonómiou Slovenska. V roku 1916 vzniká vrcholný reprezentatívny orgán zahraničného odboja, od roku 1917 nazývaný *Československá národná rada*. Predsedom sa stal Tomáš Garrigue Masaryk, podpredsedom Milan Rastislav Štefánik a tajomníkom Edvard Beneš. Ich snahou bolo získať súhlas dohodových mocností s povojnovým zriadením československého štátu.

Pittsburská dohoda

30. mája 1918 bola podpísaná *Pittsburská dohoda*. Podpísali ju predstavitelia Slovenskej ligy a Českého národného združenia na čele s Masarykom. Formulovala princípy budúceho spoločného štátu. Vytvárala sa fikcia jednotného československého národa. Vrcholným a reprezentatívnym orgánom *domáceho odboja* sa stal *Národný výbor*, ktorý vznikol 13. júla 1918. **28. októbra 1918** vyhlásil *Československý samostatný štát* (bol prijatý zákon o zriadení samostatného česko-slovenského štátu – tento zákon bol označovaný ako *prvé ústavné provizórium*).

Martinská deklarácia

Slovenský národ sa k vytvoreniu spoločného štátu pripojil v *Martinskej deklarácii* SNR z 30. októbra 1918 (*Deklarácia slovenského národa*). Akceptovala masarykovské predstavy o československom národe. Na jar 1918 vznikla Slovenská národná rada (SNR) ako reprezentantka slovenského odboja. Do roku 1920 platila tzv. *dočasná ústava* – čiže zákon č. 37/1918, ktorý bol označovaný aj ako *druhé ústavné provizórium*. Zakotvila iba sústavu najvyšších štátnych orgánov – *Národné zhromaždenie, prezidenta a vládu*.

Národné zhromaždenie (NZ) – bývalý Národný výbor – bolo najvyšším orgánom štátnej moci. Počet členov sa rozšíril na 256, z ktorých 40 bolo zo Slovenska.

Hlavou štátu bol *prezident*, ktorého volilo NZ. Mal postavenie slabého prezidenta, jeho akty vyžadovali spolupodpis (kontrasignáciu) príslušného ministra. Sľub skladal pred NZ.

Vláda – bola najvyšším výkonným a nariaďovacím orgánom. Skladala sa zo 17 členov (predsedu a ministrov). Volilo ju NZ (od mája 1919 ju vymenovával prezident), ktorému bola aj zodpovedná.

Dočasný ústavný režim bol nahradený *ústavnou listinou*, ktorú NZ prijalo 29. februára 1920 (účinnosť od 6. marca 1920). Vzorom sa stali ústavy 3. Francúzskej republiky, Belgicka, USA a Weimarskej republiky. Ústava z roku 1920 bola založená na princípe jednotného *československého národa*. Zakotvila *unitárnu formu* štátneho zriadenia ako parlamentnú republiku. Na jej čele stál prezident. Prezident nezodpovedal za výkon svojej funkcie parlamentu, ale všetky akty jeho vládnej a výkonnej moci si vyžadovali spolupodpis vlády alebo jej zodpovedného člena.

Orgánom zákonodarnej moci bolo volené *dvojkomorové NZ*. Tvorilo ju 300 členov *poslaneckej snemovne* a 150 členov *Senátu*. Dominantné postavenie mala poslanecká snemovňa.

Prezidentom sa mohol stať každý občan, ktorý dovŕšil vek 35 rokov. NZ ho volilo na 7 rokov. Zvolený mohol byť najviac dvakrát po sebe. Zastupoval štát navonok, mal právo rozpustiť NZ, mohol vrátiť zákony NZ s pripomienkami, vymenovával a odvolával vládu a jej členov, mohol jej predsedieť, vymenovával sudcov.

Vláda za výkon svojej funkcie zodpovedala poslaneckej snemovni. Poslanecká snemovňa jej mohla vyjadriť nedôveru.

O ústavnosti zákonov NZ mal rozhodovať *ústavný súd*. O platnosti volieb rozhodoval *volebný súd*. Zakotvila aj *základné práva a slobody občanov* (napr.: ochranu súkromného vlastníctva, slobodu tlače, zhromažďovania...). Ústava a s ňou súvisiace predpisy platili do 14. marca 1939, kedy došlo k zániku Československej republiky (ČSR), a po oslobodení v r. 1945 – 1948 (Blaho, Bockanič, Krechňák, 1991). Na Slovensku bola najsilnejšou politickou stranou *Hlinkova Slovenská ľudová strana* (HSĽS), ktorá „bojovala“ s čechoslovakistami a centralistami.

Jej hlavným programom bola autonómia Slovenska v rámci ČSR. Odmietala fikciu jednoty českého a slovenského národa v podobe československého národa.

Na vnútroštátny vývoj mal veľký vplyv nástup fašizmu v niektorých európskych krajinách. Mníchovskou dohodou z 29. septembra 1938 ČSR stratila značnú časť územia. Oslabenie štátu využila HSĽS a 6. októbra 1938 vydala v Žiline vyhlásenie o *autonómii Slovenska* (Žilinská dohoda). Podpísali ju všetky významnejšie strany na Slovensku okrem KSS. Bola vytvorená *krajinská slovenská vláda* na čele s Jozefom Tisom a *Slovenský snem*.

Hitler využil vnútorné rozpory v ČSR na jej likvidáciu. 13. marca 1939 sa v Berlíne (na základe nemeckého pozvania) stretli Hitler a Tiso. Hitler žiadal Tisa, aby Slovensko deklarovalo štátnu samostatnosť, inak bude rozdelené medzi susedné krajiny. Výsledkom tohto stretnutia bolo schválenie textu o slovenskej samostatnosti. 14. marca 1939 ho Tiso prečítal v Slovenskom sneme.

14. marca 1939 sa uskutočnil aj rozhovor Hitlera s československým prezidentom Emilom Háchom a 15. marca sa začalo obsadzovanie Čiech nemeckou armádou. Vznikol Protektorát Čechy a Morava.

Slovenský štát

S podporou Nemecka a z rozporov 1. ČSR vznikol slovenský štát. Od začiatku mala HSLS v štáte vedúcu úlohu. Ústava slovenského štátu bola prijatá 21. júla 1939, zakotvila myšlienku samostatnosti a riešila otázku najvyšších štátnych orgánov. Bola ovplyvnená talianskou ústavou, rakúskou ústavou z roku 1934 a portugalskou ústavou. Ústava zakotvila autoritatívny systém moci, zdôraznila božský pôvod moci a práva, snažila sa zaviesť *stavovský systém*. Občania sa mali zoskupovať do jednotlivých stavov (6 stavov) podľa povolania (stav: poľnohospodárstva, priemyslu, obchodu a živností, peňažníctva a poisťovníctva, slobodných povolání, verejných zamestnancov a osvetových pracovníkov), ale funkciu mohol mať len organizovaný príslušník politickej strany. Podľa stavov sa mali uskutočniť voľby do snemu. Snahou bolo odpolitizovať spoločnosť zrušením politických strán a zavedením stavovského zriadenia. Na jednej strane sa objavila tendencia odpolitizovať spoločnosť, ale na druhej strane sa v ústave venovala osobitná pozornosť HSLS.

Snem bol najvyšším zákonodarným orgánom. Tvorilo ho 80 poslancov, ktorí boli zvolení všeobecným, priamym, rovným a tajným hlasovaním na 5 rokov. Snem volil prezidenta, schvaľoval ústavu, štátny rozpočet.

Prezidentom sa mohol stať občan, ktorý dovŕšil vek 40 rokov a bol voliteľný do snemu. Prezident mohol zvolávať a rozpúšťať snem. Vymenovával a odvolával ministrov, vymenovával sudcov, bol najvyšším veliteľom armády. Prezident nebol zodpovedný za výkon svojej funkcie.

Vláda sa skladala z predsedu a ministrov. Vymenoval ich prezident. Vládi mohol vysloviť nedôveru snemu.

Štátna rada bola ďalším najvyšším orgánom štátnej moci. Bola orgánom stavovských zložiek. Zloženie Štátnej rady: 6 členov vymenoval prezident, 10 členov vysielala HSLS, po jednom členovi vysielali stavy a registrované strany národnostných skupín (boli 2), ďalšími členmi boli *predseda vlády* a *predseda snemu*. Mala právo zostavovať kandidátnu listinu pre voľby do snemu, mohla trestne stíhať prezidenta a členov vlády. Tieto právomoci ostali len na papieri a nikdy sa nezrealizovali V 6. hlave bola zakotvená *vedúca úloha HSLS* (Blaho, Bockanič, Krechňák, 1991).

Ústava zakotvila základné povinnosti a práva občanov. Národnostné menšiny mali svoje práva stanovené v takom rozsahu, v akom ich požívala slovenská menšina na území materského štátu príslušnej národnostnej menšiny (vypustila sa ochrana rás). Ústava síce zakotvovala parlamentnú republiku na čele s prezidentom, v skutočnosti sa moc sústreďovala v rukách *prezidenta* (dňa 26. októbra 1939 bol zvolený za prezidenta SR ThDr. Jozef Tiso) a *predsedníctva vlády*. Uplatňoval sa vodcovský princíp. Voľby do snemu sa nikdy neuskutočnili a počet poslancov bol okolo 40. Vzhľadom na to, že nariadenie vlády a prezidenta bola veľmi široká, zákonodarná činnosť snemu bola dosť obmedzená. Právomoci prezidenta sa tak rozšírili, že mohol vymenovávať a odvolávať členov snemu.

Začal sa budovať model štátostrany, ktorý bol zavŕšený v roku 1942, keď bolo zákonom upravené postavenie HSLS. Ústredný výbor HSLS sa stal poradným zborom prezidenta. Došlo k spojeniu straníckeho a štátneho aparátu. Slovenský štát zanikol v roku 1945 (Blaho, Bockanič, Krechňák, 1991).

Zahraničný protifašistický odboj v čase 2. sv. vojny sa sústredil v Londýne (reprezentovaný exilovou vládou na čele s prezidentom dr. Edvardom Benešom) a v Moskve (funkcionármi KSČ). Na Slovensku

sa domáci odboj zjednotil – *Vianočná dohoda* z decembra 1943. Vznikla SNR – slovenský orgán na vedenie odboja. Tvorili ju strany z občianskodemokratického bloku a zástupcovia KSS. Predložila myšlienku obnovenia spoločnej štátnosti Čechov a Slovákov. Spoločná štátnosť mala fungovať na princípe rovný s rovným. Po vypuknutí SNP vyhlásila na oslobodenom území Československú republiku. 1. septembra 1944 prijala SNR Deklaráciu. V nej vyhlásila prevzatie zákonodarnej a výkonnej moci na Slovensku až do obdobia volieb. Vo voľbách si mal slovenský národ zvoliť legitímnych zástupcov. Slovenský štát aj teória čechoslovakizmu boli SNR odmietnuté.

Košický vládny program

V roku 1945 SNR predložila požiadavku federatívneho štátu. V marci 1945 sa zástupcovia londýnskej vlády a komunistov stretli v Moskve. Rokovali o vládnom programe a zložení novej vlády ČSR.

5. apríla 1945 v Košiciach schválila nová československá vláda tento program – *Košický vládny program*. Podľa schváleného programu sa malo po oslobodení celého územia ČSR zvoliť dočasné Národné zhromaždenie. To malo potvrdiť prezidenta republiky až do jeho riadnej voľby. Vláda a dočasné NZ mali potom vypísať voľby do Ústavodarného zhromaždenia. Vzťahy Čechov a Slovákov mali fungovať podľa zásady rovný s rovným. Nezávislosť slovenského národa mala byť uznaná. Vláda sa zaviazala, že pri ústavnom riešení tejto otázky budú zakotvené aj slovenské orgány.

8. mája 1945 bolo oslobodené celé územie ČSR. Skončilo sa obdobie rozdelenia ČSR.

2.2 Obdobie 1945 – 1948

Ústava z roku 1920 po zániku ČSR (v roku 1939) prestala platiť. Dočasne sa využila v rokoch 1945 – 1948. Bola dopĺňaná mnohými novými normami, povojnovými dekrétmi prezidenta republiky, od októbra 1945 zákonmi *Dočasného NZ* a po voľbách v roku 1946 zákonmi Ústavodarného NZ (Blaho, Bockanič, Krechňák, 1991).

Prvá pražská dohoda (2. jún 1945) – dohoda medzi vládou ČSR a SNR, podľa ktorej sa uplatňoval rozsah pôsobnosti SNR. Dohoda utvrdzovala SNR relatívne rovnoprávne postavenie s ústrednými štátnymi orgánmi.

Koncom októbra sa ustanovilo *Dočasné NZ*, ktoré potvrdzovalo prezidenta do jeho funkcie a ústavne schvaľovalo dekréty prezidenta. Jednou z hlavných úloh bolo pripraviť voľby do Ústavodarného zhromaždenia (Blaho, Bockanič, Krechňák, 1991). Dočasné NZ riešilo ústavným zákonom otázku vytvorenia Ústavodarného zhromaždenia (ÚZ), otázku vzťahu Čechov a Slovákov a vymedzilo právomoc SNR (ako to stanovil Košický vládny program). Určilo, že ústavná úprava postavenia Slovákov v novom štáte sa nemôže vykonať proti ich vôli a bez ich súhlasu.

Druhá pražská dohoda (11. apríl 1946) – potvrdila rozdelenie zákonodarnej kompetencie tak, ako to upravila prvá pražská dohoda. Upravila spôsob výkonu niektorých právomocí prezidenta na Slovensku s určitým vládnym zasahovaním.

Dočasné NZ skončilo svoje poslanie schválením súboru zákonov o voľbách do ÚZ (zvolené v máji 1946). Jeho hlavnou úlohou bolo vypracovať do 2 rokov novú ústavu. KSČ sa stala najsilnejšou politickou stranou na území ČSR. Spolu so sociálnodemokratickou stranou získala v parlamente väčšinu. Na Slovensku získala najviac hlasov vo voľbách Demokratická strana. Komunisti sa snažili ovplyvňovať vývoj na Slovensku. Snažili sa o zmenu postavenia slovenských národných orgánov voči celoštátnym, čo bolo vyjadrené v *tretej pražskej dohode* (28. jún 1946).

Dohoda odstránila z úpravy vzájomných vzťahov medzi Čechmi a Slovákmi dovtedy existujúce určité autonomistické prvky, ovplyvnila postavenie slovenských národných orgánov voči celoštátnym aj riešenie ústavnoprávneho vzťahu Čechov a Slovákov nielen do prijatia ústavy v roku 1948, ale aj v samotnej ústave.

Pri vypracovávaní ústavy sa objavilo niekoľko sporných otázok (napr.: postavenie a právomoci národných výborov, úprava vzťahov medzi českým a slovenským národom a otázka rozsahu znárodnenia). K rozhodnutiu v boji o moc došlo vo februári 1948. Na základe výsledkov volieb všetku moc v štáte získali komunisti.

2.3 Obdobie 1948 – 1960

Vo februári 1948 prešla moc do rúk KSČ. Táto skutočnosť sa okamžite prejavila v charaktere ústavy. *Ústava 9. mája 1948* bola charakterizovaná ako ústava *ľudovodemokratického štátu*, v ktorom zvíťazila robotnícka trieda a pracujúci ľud nad buržoáziou.

Československý štát bol vyhlásený za ľudovodemokratický štát vo forme *diktatúry proletariátu*. Zakotvila zvrchovanosť pracujúceho ľudu vedeného robotníckou triedou a KSČ. Zdrojom štátnej moci bol pracujúci ľud, ktorý ju vykonával prostredníctvom zastupiteľských orgánov – *Národného zhromaždenia*, *Slovenskej národnej rady* a *národných výborov*. SNR bola predstaviteľkou zákonodarnej moci a Zbor povereníkov orgánom vládnej a výkonnej moci na území Slovenska. Základom hospodárskeho usporiadania bolo *socialistické vlastníctvo*. Malo podobu *štátneho vlastníctva* (národný majetok) a *družstevného vlastníctva*. Po prvý raz bolo v ústave zakotvené *osobné vlastníctvo*.

Osobné vlastníctvo bolo nedotknuteľné. Patrili doň predmety domácej a osobnej spotreby, úspory získané prácou, rodinné domy. *Súkromné vlastníctvo* podnikov bolo možné len do 50 zamestnancov a súkromné vlastníctvo pôdy do 50 ha. Pri súkromnom vlastníctve sa rátalo s jeho likvidáciou. K jeho likvidácii napokon došlo.

Ústava zakotvila i základné práva a povinnosti občanov. Po prvý raz boli zakotvené aj *sociálne práva* (napr.: právo na prácu, na odmenu za vykonanú prácu, právo na odpočinok, právo na ochranu zdravia a pod.). Ústava bola novelizovaná mnohými ústavnými zákonmi. Bola spätá s politikou KSČ. KSČ sa stala rozhodujúcou politickou silou. V tomto období ústavného vývoja sa prebudovával právny poriadok podľa vzoru ZSSR. (Blaho, Bockanič, Krechňák, 1991)

2.4 Obdobie 1960 – 1989

11. júla 1960 bola schválená nová *socialistická ústava*, ktorá vyhlásila republiku za socialistický štát a zakotvila vedúcu úlohu KSC. Socialistické vlastníctvo sa zachovalo v dvoch formách, ale súkromné vlastníctvo už v ústave nebolo zakotvené. Zvýraznená bola *marxisticko-leninská ideológia, socialistický štát ako diktatúra proletariátu, socialistický internacionalizmus*. Ústava neriešila slovenskú otázku. Zrušila Zbor povereníkov a právomoci SNR znížila na minimum.

Otázku vzťahov Čechov a Slovákov sa pokúsil riešiť ústavný zákon o československej federácii z roku 1968. Československá socialistická republika (ČSSR) bola vyhlásená za *federatívny štát* zložený z dvoch rovnoprávných a suverénnych republík – *Českej socialistickej republiky* (ČSR) a *Slovenskej socialistickej republiky* (SSR).

Štátne orgány federácie

Najvyšším zákonodarným orgánom sa pre federáciu stalo *Federálne zhromaždenie* (FZ). Tvorili ho *Snemovňa ľudu* a *Snemovňa národov*.

Snemovňa ľudu – počet poslancov (200) sa stanovil pre jednotlivé republiky podľa počtu obyvateľov.

Snemovňa národov – tvorilo ju 75 poslancov z ČSR a 75 poslancov zo SSR.

Prezident republiky – stál na čele federácie. Volilo ho FZ na obdobie 5 rokov. Za výkon svojej funkcie zodpovedal FZ. Prezident vymenovával a odvolával členov vlády, zastupoval republiky navonok a mohol rozpustiť FZ.

Vláda ČSSR, ktorú vymenovával a odvolával prezident republiky, sa zodpovedala FZ, ktoré jej mohlo vysloviť nedôveru. Ak FZ vyslovilo nedôveru vláde, prezident bol povinný ju odvolať.

Štátne orgány republík

Najvyššími zákonodarnými orgánmi pre SSR bola *Slovenská národná rada* (SNR) a pre ČSR *Česká národná rada* (ČNR).

Najvyššími orgánmi výkonnej moci boli vlády jednotlivých republík (Vláda SSR a Vláda ČSR). Členov vlády vymenovávalo a odvolávalo *predsedníctvo príslušnej národnej rady*. Jej boli za výkon svojej funkcie aj zodpovedné.

Pôsobnosť medzi federáciou a republikami bola rozdelená – *výlučná pôsobnosť federácie* (napr.: zahraničná politika, mena, obrana ČSSR...); *spoločná pôsobnosť federácie a republík* (napr.: plánovanie, doprava, priemysel, bankovníctvo, poľnohospodárstvo); *výlučná pôsobnosť republík* (veci, ktoré neboli taxatívne zverené do pôsobnosti federácie).

Československé štátne občianstvo bolo jednotné. Každý československý štátny občan bol občanom SSR aj ČSR (Blaho, Bockanič, Krechňák, 1991).

V roku 1968 sa reformní komunisti na čele s Alexandrom Dubčekom so spontánnou podporou občanov pokúšali o demokratizáciu verejného života v Československu. Obdobie tzv. *pražskej jari* znamenalo uvoľnenie cenzúry, pokus o demokratizáciu spoločnosti a presadenie občianskych práv.

21. augusta 1968 inváziou vojsk Varšavskej zmluvy (VZ) boli demokratické snahy násilne zmarené. Nasledovalo obdobie *normalizácie* pomerov v ČSSR. Mnoho komunistov, ktorí podporovali reformy, bolo vylúčených zo strany. Čistky prebehli aj na školách a v kultúrnych inštitúciách. Nasledovala dezi-lúzia v spoločnosti a obrovská vlna emigrácie (Babitz a kol., 2002).

Postupne sa okrem spoločensko-politických zmien do popredia dostávala i potreba vypracovania novej ústavy česko-slovenskej federácie. Táto potreba zaznela na XVII. zjazde KSČ v roku 1986. Vývoj si vynútil rad doplnkov vo forme ústavných zákonov, ktoré bolo nutné zjednotiť v jednom dokumente. V roku 1984 sa začali práce na novej ústave, ale nie na ústavách národných. Dokonca sa 31. októbra 1989 na schôdzi SNR objavil návrh prijatia novej Ústavy ČSSR a ústav národných republík v podobe jedného dokumentu ako trojjedinej ústavy. Návrh ústavy nielenže zasahoval do suverenity národa, ale i do suverenity národných republík. Okrem toho chcel zaistiť a stabilizovať vtedajšie ústavné pomery.

2.5 Obdobie 1989 – 1993

Prelomom vo vývoji Československa bola *študentská demonštrácia* zvolaná na 17. novembra 1989 – v deň 50. výročia uzavretia vysokých škôl nacistami a popravy deviatich predstaviteľov študentského hnutia. Vlna manifestácií a štrajkov viedla k požiadavkám na odstúpenie vtedajšej vládnej garnitúry. Sami komunisti si ústavným zákonom odhlasovali zrušenie čl. 4 Ústavy ČSSR o vedúcej úlohe KSČ. Po demisii vlády vymenoval odstupujúci prezident Gustáv Husák novú vládu. Na konci decembra 1989 bol za nového prezidenta ČSSR zvolený *Václav Havel*. Prvé vážnejšie spory medzi českou a slovenskou reprezentáciou sa prejavili už na jar 1990 – názov spoločného štátu. Nedorozumenia vznikli pre pomlčku v názve. Po zdĺhavých rokovaníach bol 20. 4. 1990 prijatý ústavný zákon, ktorý zakotvil názov štátu *Česká a Slovenská Federatívna Republika (ČSFR)*. Spory sa viedli aj o rozdelenie kompetencií medzi republikami a federáciou. Nakoniec bol schválený *kompetenčný zákon*, ktorý novým spôsobom vymedzil kompetencie medzi federáciou a republiky a posilnil tak národné republiky. Začiatkom júna 1992 sa uskutočnili *parlamentné voľby*. V Čechách zvíťazila *Občianska demokratická strana (Václav Klaus)* a na Slovensku *Hnutie za demokratické Slovensko (Vladimír Mečiar)*. Predstavitelia oboch víťazných subjektov rokovali o ďalšom osude federácie. Ich stanoviská boli odlišné a nenašli žiadny kompromis, preto sa dohodli na postupnom zániku federácie.

Zánik ČSFR

17. júla 1992 prijala Slovenská národná rada *Deklaráciu zvrchovanosti Slovenskej republiky*. 28. júla 1992 predložila vláda SR poslancom SNR na rokovanie *vládný návrh Ústavy SR*. 1. septembra 1992 bola Ústava SR potrebnou väčšinou hlasov schválená a 3. septembra 1992 aj slávnostne podpísaná.

25. novembra 1992 Federálne zhromaždenie *schválilo ústavný zákon o zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky*. 16. decembra 1992 bola prijatá *Ústava Českej republiky*.

1. januára 1993 zanikla federácia a vznikli 2 samostatné štáty – *Česká republika* a *Slovenská republika*.

3| Klasifikácia ústav

Ústavu je potrebné vo vede štátneho práva chápať v dvoch základných významoch – *v materiálnom zmysle slova* a *vo formálnom zmysle slova*.

3.1 Ústava v materiálnom zmysle slova

V materiálnom zmysle slova ústavou rozumieme súbor právnych noriem (môžu, ale nemusia tvoriť jeden dokument), ktoré majú vzťah, resp. upravujú vnútorné, predovšetkým spoločensko-politické usporiadanie daného štátu, jeho štátne zriadenie, postavenie a kompetencie štátnych orgánov, postavenie občanov a vzťahy medzi štátom a občanmi. Ide o úpravu tej sféry vzťahov, ktorá má rozhodujúce miesto v mechanizme fungovania štátu a spoločnosti. Za ústavné sa v tomto zmysle slova pokladajú normy z hľadiska predmetu úpravy, a nie ich pomenovania (Fogaš, Cibulka, 1997).

3.2 Ústava vo formálnom zmysle slova

Vo formálnom zmysle slova sa pri definovaní ústavy rozhodujúci dôraz nekladie na obsah danej právnej normy, ale na splnenie formálnych znakov, ako je napr. pomenovanie (ústava, ústavný zákon, základná listina, ústavná listina ap.), písomná forma či osobitný spôsob prijímania (Fogaš, Cibulka, 1997). Ústavy okrem základného členenia na ústavy v materiálnom a formálnom zmysle môžeme deliť aj podľa ďalších pomocných kritérií.

3.3 Klasifikácia z hľadiska podmienok vzniku

Podľa tejto klasifikácie rozlišujeme ústavu:

- revolučnú,
- dohodnutú,
- oktrojovanú.

Revolučná ústava – je výsledkom náhlych spoločenských zmien. Tie si pod hrozbou návratu k predchádzajúcemu režimu vynucujú urýchlene prijať nový poriadok. Nová politická elita sa snaží pri tomto type ústavy zakotviť (upevniť) získané pozície, často na úkor veľkej časti spoločnosti (napr.: Ústava USA, Ústavy Francúzska po revolúciách, Ústava 9. mája 1948 v Česko-Slovensku). Spravidla má obmedzený čas trvania.

Dohodnutá ústava – je opakom revolučnej ústavy. Prijíma sa ako výsledok určitého konsenzu v štáte a spoločnosti, ktorý sa vyvíjal dlhšie obdobie (napr.: súčasná Ústava SR).

Oktrojovaná ústava – nanútená panovníkom (monarchom) bez možnosti vyjadrenia sa k nej napríklad prostredníctvom parlamentu (napr.: Oktrojovaná ústava z roku 1879 v Rakúsko-Uhorsku). Vznikla pod tlakom medzinárodných či vnútropolitických pomerov.

3.4 Klasifikácia podľa formálnych znakov

Podľa formálnych znakov rozlišujeme ústavu:

- písanú,
- nepísanú.

Písaná ústava – má charakter uceleného textu, v zásade typu právneho dokumentu. Skladá sa z jedného alebo viacerých právnych aktov, ktoré na seba časovo a vecne nadväzujú (je medzi nimi logická a časová nadväznosť). V súčasnosti vznik akéhokoľvek nového štátu predpokladá, že v krátkom čase prijme svoju ústavu v písomnej podobe. Napriek tomu písaná ústava nie je zárukou, že bude aj fakticky realizovaná a dodržiavaná. Záleží na politickej kultúre spoločenských elít a občanov, či sa jej jednotlivé časti budú vykladať a prijímať v rovnakom význame, alebo naopak, stanú sa predmetom nezhôd a z toho vyplývajúcej slabej stability politického a ústavného systému.

Nepísaná ústava – neexistuje ako jeden súvislý právny dokument, ale tvoria ju viaceré právne akty z rôznych časových období bez logickej a časovej nadväznosti. Ide o súbor zákonov, právnych obyčajov, precedensov a ústavných zvyklostí, ktoré sa postupne stali integrálnou súčasťou ústavného systému (napr.: Ústava Veľkej Británie, ktorú tvoria viaceré právne akty bez priamej nadväznosti od 13. storočia až po súčasnosť – patria k nim napr.: Magna Charta Libertatum; Petition of Rights; Habeas Corpus Act; Bill of Rights; Act of Settlement; Veto Bill; Parlamentný zákon). Veľká Británia je v súčasnosti jediným štátom bez písanej ústavy v rámci Európskej únie, napriek tomu sa radí medzi krajiny s vysokým stupňom stability a demokracie. Príčinou je vysoká miera politickej kultúry, ktorá sa vyvíjala po celé stáročia (zdroj: <http://revue.kpol.ff.ucm.sk>).

3.5 Klasifikácia podľa požadovaného spôsobu prijatia a prípadnej zmeny

Z hľadiska tejto klasifikácie rozlišujeme ústavu:

- tuhú (rigidnú),
- pružnú (flexibilnú).

Tuhá (rigidná) ústava sa môže prijímať, meniť a dopĺňať iným, spravidla zložitejším spôsobom ako zákony (napr.: vyžaduje sa *kvalifikovaná väčšina*).

Pružná (flexibilná) ústava sa mení a dopĺňa rovnako ako zákon. Na jej zmenu stačí prijať jednoduchý zákon.

3.6 Klasifikácia podľa súladu so spoločenskou realitou

Podľa súladu so spoločenskou realitou rozlišujeme ústavu:

- reálnu (právnú),
- faktickú.

Reálna (právná) ústava znamená, že sa uplatňuje v štáte v plnom rozsahu, teda skutočný stav v štáte zodpovedá ústave (ústava sa vo všetkých podstatných znakoch zhoduje so spoločenskou realitou).

Faktická ústava je stav v štáte, keď ústava platí len formálne a procesy v štáte sa dejú popri alebo proti ustanoveniam ústavy. S týmto stavom sa stretávame predovšetkým pri nedemokratických ústavách (napr.: v Nemecku po roku 1933, po nástupe fašizmu síce formálne platila demokratická weimarská ústava, ale realita bola s ňou v priamom rozpore).

3.7 Klasifikácia podľa štátneho zriadenia

Na základe štátneho zriadenia rozlišujeme ústavu:

- unitaristickú,
- federatívnu.

Unitaristická ústava predstavuje rámec usporiadania moci *v jednom štáte*. Pre unitárny štát je typická jednotná sústava najvyšších orgánov štátu a neexistencia územných jednotiek s povahou samostatných štátnych celkov. Forma usporiadania je ohraničená dvoma možnými pólmi – *centralizovaná* alebo *decentralizovaná* forma štátu.

Federatívna ústava deklaruje ústavné vymedzenie federácie a vzťahov medzi jednotlivými subjektmi. Federalizmus je možný iba v demokratických podmienkach. V podmienkach nedemokratických režimov ide len o fiktívny stav (napr.: česko-slovenská federácia v rokoch 1969 – 1989). Pri federáciách (spojenie dvoch a viacerých štátov do spoločného štátu) tvorí ústava federácie základ pre usporiadanie vzťahov medzi orgánmi federácie a orgánmi členských štátov. Okrem ústavy federácie existujú i ústavy jednotlivých subjektov federácie a existencia dvojkomorového parlamentu (tzv. *horná komora* je priestor na prezentáciu záujmov subjektov federácie).

3.8 Klasifikácia z hľadiska formy vlády

Z hľadiska formy vlády rozlišujeme ústavu:

- republikánsku,
- monarchistickú.

Uvedené kritérium rozdeľuje ústavy podľa toho, kto stojí na čele štátu.

Republikánska ústava – na čele štátu – republiky – stojí individuálna hlava štátu – prezident.

Monarchistická ústava – na čele štátu – monarchie – stojí monarcha. Podľa jeho postavenia ide o monarchie *konštitučné*, *parlamentné* a *absolutistické*, v ktorých ústava spravidla neexistuje (zdroj: <http://revue.kpol.ff.ucm.sk>).

4| Úlohy ústavy

K základným úlohám ústavy patria *poriadková, stabilizačná, integračná, zabezpečenie slobody a sebaurčenia jednotlivca, právne obmedzenie a ohraničenie štátnej moci vrátane delby moci*.

Poriadková úloha

Ústava, tak ako právo všeobecne, má zabrániť chaosu a anarchii. Pomáha vytvárať spoločenskú jednotu. Vytvára ju tým, že všetci sú ňou viazaní a platí pre všetky konfliktné situácie.

Stabilizačná úloha

Ústava je trvalou základnou normou. Stabilizačnú úlohu môže zohrávať len vtedy, keď sa jej obsah orientuje na úpravu podstatných, rozhodujúcich a určujúcich vzťahov v štáte, ktoré predstavujú nemenné hodnoty štátu. Stabilitu ústavy podmieňujú aj zložitejšie podmienky na zmenu ústavy a abstraktnosť niektorých noriem; zhoda väčšiny spoločnosti na jej obsahu; záujem väčšiny o jej realizáciu a jej ochranu – osobitne ochrana ústavným súdom.

Integračná úloha

Ústava pôsobí v smere zjednocovania. Dokumentuje určitý stupeň zhody ľudu reprezentovaného parlamentom ako súčasti politického konsenzu o základných otázkach ústavy.

Zabezpečenie slobody a sebaurčenia jednotlivca

Skutočná a úplná ústava je taká ústava, ktorá obsahuje zásady postavenia jednotlivca v štáte. Obsahuje najmä zásadné subjektívne práva ľudí vo vzťahu k štátnej moci, t. j. základné práva osobnej a politickej slobody. Základné práva a slobody zakotvené v ústave majú predovšetkým funkciu ochrany individua pred zásahmi štátnej moci. Na druhej strane vytvárajú základňu pre účasť občanov na štátnej moci a jej legitimitu práve prostredníctvom občanov (napr.: zaručenie volebného práva, rovnakého prístupu k voleným a iným funkciám a pod.).

Obmedzenie a ohraničenie štátnej moci

Mimoriadne významnou úlohou ústavy je právne obmedzovať štátnu moc a umožniť jej kontrolovateľnosť. Len viazanosť moci a kontrola mocenských procesov vytvára predpoklady právneho štátu a zároveň je zárukou slobody jednotlivca. Základom na dosiahnutie právneho obmedzenia štátnej moci je uplatňovanie princípu delby moci a brzd moci (delba moci na zákonodarnú, výkonnú a súdnu; rozhodovanie orgánov a kolegiálnych inštitúcií; vytváranie nezávislých kontrolných inšancií – rôzne kontrolné orgány; časové obmedzenia výkonu úradov a štátnych funkcií – delba moci časom).

5| Ústava Slovenskej republiky

Ústava Slovenskej republiky ako celok nadobudla účinnosť 1. októbra 1992 s výnimkou niektorých ustanovení, ktoré boli účinné od 1. januára 1993. Ústava vychádza z *republikánskej parlamentnej vládnej formy, z demokratického vzťahu štátu a občana vyjadreného v právach a slobodách a ich ochrane*. Moc je rozdelená na *zákonodarnú, výkonnú a súdnu*.

Štruktúra Ústavy Slovenskej republiky

Ústava Slovenskej republiky (Ústava SR) z formálnej aj materiálnej stránky zodpovedá koncepcii demokratického a právneho štátu. Má deklarovanú sociálne orientovanú trhovú ekonomiku. Obsah ústavy nadväzuje na duchovné, morálne a humanistické dedičstvo Európy. V ústave sú zastúpené orgány zákonodarnej, výkonnej a súdnej moci. Zároveň určuje postavenie kontrolných a dozorných orgánov. V rámci organizácie verejnej moci určuje postavenie územnej samosprávy. Vo vzťahu občan a štát je právne postavenie (status) jednotlivca definované základnými právami a slobodami. Zároveň však definuje aj ich obmedzenia a povinnosti. (Fridrich, Mokrá, 2011)

Ústava SR sa skladá z *preambuly* a *9 hláv*, v ktorých je zahrnutých *156 článkov*. Zmenami a doplneniami ústavy sa počet článkov zvýšil, a preto je momentálne konečný počet článkov *158*. Články sa ďalej delia na *odseky*, odseky sa delia na *písmená*. Základnou štrukturálnou jednotkou ústavy je *právna veta*.

Prehľad Ústavy SR:

- **Preambula**
- **Prvá hlava**
 - Prvý oddiel: Základné ustanovenia
 - Druhý oddiel: Štátne symboly
 - Tretí oddiel: Hlavné mesto Slovenskej republiky
- **Druhá hlava – Základné práva a slobody**
 - Prvý oddiel: Všeobecné ustanovenia
 - Druhý oddiel: Základné ľudské práva a slobody
 - Tretí oddiel: Politické práva
 - Štvrtý oddiel: Práva národnostných menšín a etnických skupín
 - Piaty oddiel: Hospodárske, sociálne a kultúrne práva
 - Šiesty oddiel: Právo na ochranu životného prostredia a kultúrneho dedičstva
 - Siedmy oddiel: Právo na súdnu a inú právnu ochranu
 - Ôsmy oddiel: Spoločné ustanovenia k prvej a druhej hlave
- **Tretia hlava**
 - Prvý oddiel: Hospodárstvo Slovenskej republiky

Druhý oddiel: Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky

- **Štvrtá hlava – Územná samospráva**

- **Piata hlava – Zákonodarná moc**

Prvý oddiel: Národná rada Slovenskej republiky

Druhý oddiel: Referendum

- **Šiesta hlava – Výkonná moc**

Prvý oddiel: Prezident Slovenskej republiky

Druhý oddiel: Vláda Slovenskej republiky

- **Siedma hlava – Súdna moc**

Prvý oddiel: Ústavný súd Slovenskej republiky

Druhý oddiel: Súd Slovenskej republiky

- **Ôsma hlava – Prokuratúra Slovenskej republiky a Verejný ochranca práv**

Prvý oddiel: Prokuratúra Slovenskej republiky

Druhý oddiel: Verejný ochranca práv

- **Deviata hlava – Prechodné a záverečné ustanovenia**

Slovenská republika je jednotný, unitárny štát. Územie SR sa môže členiť len na administratívno-teritoriálne časti. V štáte existuje jeden a jediný právny poriadok. SR má jeden systém orgánov zákonodarnej, výkonnej a súdnej moci. Ako jednotný systém je vytvorený aj systém orgánov miestnej štátnej správy a samosprávy, tvorený orgánmi štátnej správy SR a orgánmi samosprávy na dvoch úrovniach – obce a samosprávneho celku. (Fridrich, Mokrý, 2011)

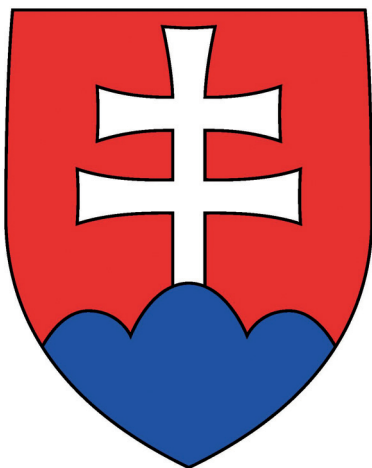
SR má vlastné štátne občianstvo, ktoré nikomu nemožno odňať proti jeho vôli.

Štátne občianstvo je trvalý právny vzťah medzi fyzickou osobou a štátom. Z neho plynú vzájomné práva, slobody a povinnosti občana a štátu. Prostredníctvom nich sa môže občan aktívne zúčastňovať na politickom, ekonomickom, štátnom a kultúrnom živote štátu a spoločnosti.

Možnosti nadobúdania štátneho občianstva:

- nadobúdanie štátneho občianstva narodením,
- nadobúdanie štátneho občianstva osvojením,
- nadobúdanie štátneho občianstva udelením,
- nadobúdanie štátneho občianstva maloletých,
- nadobúdanie štátneho občianstva osobami, ktoré boli ku dňu 31. 12. 1992 štátnymi občanmi SR,
- nadobúdanie na základe voľby štátneho občianstva SR osobami, ktoré boli ku dňu 31. 12. 1992 štátnymi občanmi ČSFR alebo neboli štátnymi občanmi SR (Fridrich, Mokrý, 2011).

SR má vlastné štátne územie a vlastné štátne symboly – *štátny znak* (obr. 1), *štátnu vlajku* (obr. 2), *štátnu pečať* (obr. 3) a *štátnu hymnu*. *Štandarda prezidenta republiky* (obr. 4) je symbol, ktorý má osobitné postavenie. Nie je symbolom štátu, ale je symbolom výkonu funkcie hlavy štátu. Hlavným mestom SR je *Bratislava*.

obr. 1 Štátny znak

obr. 2 Štátna vlajka

obr. 3 Štátna pečať

obr. 4 Štandarda prezidenta

Štátna hymna

Nad Tatrou sa blýska

1. \:Nad Tatrou sa blýska, hromy divo bijú.:\

\:Zastavme ich bratia, veď sa ony stratia, Slováci ožijú.:\

2. \:To Slovensko naše posiaľ tvrdo spalo.:\

\:Ale blesky hromu vzbudzujú ho k tomu, aby sa prebralo.:\

Aktivita č. 1

Názov: Doplnovačka

Cieľ: Zhrnúť učivo o klasifikácii ústav a zopakovať úvodnú časť o Ústave Slovenskej republiky.

Kľúčové kompetencie: informačné, komunikačné, tvorivé myslenie, kognitívne – riešenie problémov

Pomôcky: papiere s pripravenou prázdnu doplnovačkou a zadaniami, pero, príp. interaktívna tabuľa

Práca v triede: individuálna (skupinová)

Čas: 15 minút

Zadanie: Do prázdnych štvorčekov vpíšte písmená jednotlivých slov podľa zadania. Písmeno ch vpíšte do jedného štvorčeka. Farebná časť doplnovačky predstavuje riešenie.

Postup: Žiakom rozdáme pripravené prázdne doplnovačky spolu so zadaniami. Žiaci podľa jednotlivých zadaní vpisujú do doplnovačky slová, ktoré vystihujú jednotlivé zadania.

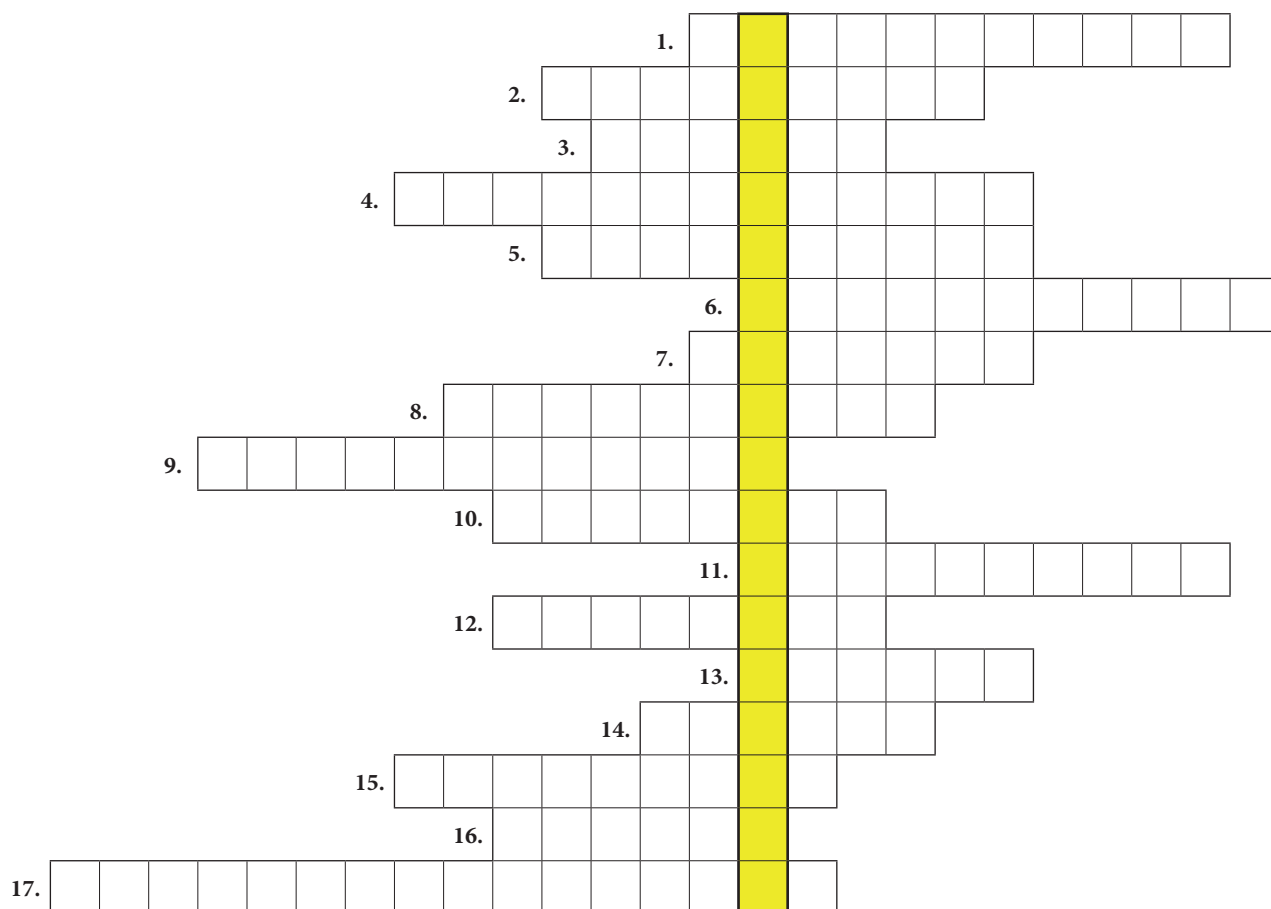
V prípade skupinovej práce rozdelíme žiakov na skupiny, ktoré spoločne vyplňajú doplnovačku.

Reflexia: Ako sa mi pracovalo? Boli zadania zrozumiteľné? Ak nie, čomu som nerozumel?

Pri skupinovej práci:

Ako sa mi pracovalo so spolužiakmi? Presadzoval som svoj názor? Prijímal som názory spolužiakov pasívne alebo aktívne? Vedeli sme sa dohodnúť?

Záver: Učiteľ určí spôsob ukončovania práce. Pri riešení jednotlivých zadaní učiteľ môže dávať ďalšie doplnujúce otázky, a tak tému zopakovať. Na záver vyhodnotí prácu jednotlivcov alebo skupín.

1. pomenovanie ústavy, ktorá bola nanútená panovníkom,
2. názov ústavy, ktorá je výsledkom náhlych spoločenských zmien,
3. pomenovanie ústavy, ktorá má charakter uceleného textu (právneho dokumentu),
4. pomenovanie ústavy v štáte, v ktorom funguje jednotná sústava najvyšších orgánov štátu a neexistujú územné jednotky ako samostatné štátne celky,
5. označenie ústavy, ktorá sa mení rovnako ako zákon,
6. názov ústavy dvoch alebo viacerých štátov spojených v spoločnom štáte,
7. pomenovanie ústavy, ktorá sa prijíma, mení a dopĺňa zložitejším spôsobom ako zákony (cudzí výraz),
8. jedna z úloh ústavy, ktorá má zabrániť chaosu a anarchii v štáte,
9. pomenovanie úlohy ústavy, ktorá sa orientuje na úpravu podstatných, rozhodujúcich a určujúcich vzťahov v štáte,
10. názov ústavy, ktorá platí len formálne,
11. označenie úlohy ústavy, v ktorej sa odrážajú princípy sceľovania,
12. pomenovanie ústavy, ktorá je tvorená viacerými právnymi aktmi z rôznych časových období bez logickej a časovej nadväznosti (netvorí ju jeden súvislý právny dokument),
13. pojem pre zákon s najvyššou právnou silou,
14. označenie pre relatívne samostatné časti textu, ktoré sú graficky ohraničené,
15. názov ústavy, ktorá sa prijíma ako výsledok určitého konsenzu v štáte a spoločnosti,
16. pomenovanie ústavy, ktorá sa vo všetkých podstatných znakoch zhoduje so spoločenskou realitou,
17. trvalý právny zväzok medzi fyzickou osobou a štátom.

6| Zákonodarná moc

Jediným ústavodarným a zákonodarným orgánom SR je Národná rada Slovenskej republiky (NR SR). Je kolegiátnym ústavným zborom. Vzhľadom na to, že zastupuje občanov – nositeľov štátnej moci, možno ho označiť ako primárny štátny orgán. Je orgánom voleným, a tak reprezentuje suverenitu ľudu a štátu. NR SR má 150 poslancov, ktorí sú volení na 4 roky.

Voľby do NR SR sa konajú na základe všeobecného, rovného a priameho volebného práva s tajným hlasovaním podľa zásady pomerného zastúpenia. Ustanovujúcu schôdzu NR SR zvoláva prezident SR tak, aby sa uskutočnila do 30 dní od vyhlásenia výsledkov volieb. Ak tak neurobí, národná rada sa zíše tridsiaty deň po vyhlásení výsledkov volieb.

Na ustanovujúcej schôdzi NR SR poslanci skladajú sľub:

„Sľubujem na svoju česť a svedomie vernosť Slovenskej republike. Svoje povinnosti budem plniť v záujme jej občanov. Budem dodržiavať ústavu a ostatné zákony a pracovať tak, aby sa uvádzali do života.“

Zároveň si volia predsedu a podpredsedov. Národná rada Slovenskej republiky zriaďuje z poslancov výbory ako svoje iniciatívne a kontrolné orgány; ich predsedov volí tajným hlasovaním.

Schôdze NR SR zvoláva a vedie predseda národnej rady. Vždy určuje miesto, deň a hodinu konania a navrhne program schôdze. Schôdzu národnej rady zvolá aj vtedy, ak o to písomne požiada najmenej 30 jej poslancov. Vedením národnej rady môže poveriť aj podpredsedu národnej rady.

Poslanecký mandát

V SR sa uplatňuje *slobodný mandát*, tzn. že poslanci svoj mandát vykonávajú osobne podľa svojho svedomia a presvedčenia a nie sú viazaní príkazmi. Poslanec je síce teoreticky nezávislý od mocenských vplyvov ovládajúcich spoločnosť a štát (nie je povinný rešpektovať príkazy orgánov verejnej moci, príkazy fyzických osôb či právnických osôb), ale prakticky podlieha vplyvu politickej strany, za ktorú vo voľbách kandidoval. Podlieha tiež tlaku voličov, ktorí presadzujú svoje záujmy, tlaku verejnej mienky a masovokomunikačných médií. Výkon slobodného mandátu je obmedzený ústavou, ústavnými zákonmi, zákonmi či medzinárodnými zmluvami, ktoré SR ratifikovala a ktoré boli vyhlásené spôsobom, ako ustanovuje zákon. Poslanec pri výkone svojho mandátu disponuje *absolútnou imunitou* a *relatívnou imunitou*.

Absolútna imunita – poslanca nemožno stíhať za hlasovanie v NR SR alebo v jej výboroch, za výroky pri výkone funkcie poslanca prednesené v NR SR alebo v jej orgáne, a to ani po zániku jeho mandátu.

Relatívna imunita – poslanca nemožno trestne a disciplinárne stíhať, ani ho vziať do väzby bez súhlasu NR SR.

Zákonodarná iniciatíva

Zákonodarná iniciatíva je právo podať návrh zákona. NR SR je povinná zaoberať sa podaným návrhom. Zákonodarnou iniciatívou disponujú *poslanci NR SR; výbory NR SR a vláda Slovenskej republiky*. Právom zákonodarnej iniciatívy disponuje aj poslanec sám a to isté právo má aj jediný výbor NR SR. Postup pri prerokúvaní návrhu zákona je založený na procedúre *troch čítaní*.

Pôsobnosť NR SR

Do pôsobnosti NR SR patrí najmä:

- a) uznávať sa na ústave, ústavných a ostatných zákonoch a kontrolovať, ako sa dodržiavajú,
- b) ústavným zákonom schvaľovať zmluvu o vstupe do štátneho zväzku Slovenskej republiky s inými štátmi a o vypovedaní takejto zmluvy,
- c) rozhodovať o návrhu na vyhlásenie referenda,
- d) zriaďovať zákonom ministerstvá a ostatné orgány štátnej správy,
- e) schvaľovať štátny rozpočet, preverovať jeho plnenie a schvaľovať štátny záverečný účet,
- f) rokovať o programovom vyhlásení vlády Slovenskej republiky, kontrolovať činnosť vlády a rokovať o dôvere vláde alebo jej členom,
- g) voliť a odvolávať predsedu a podpredsedu Najvyššieho kontrolného úradu Slovenskej republiky a troch členov Súdnej rady Slovenskej republiky,
- h) rokovať o základných otázkach vnútornej, medzinárodnej, hospodárskej, sociálnej a inej politiky,
- i) vysloviť súhlas s prítomnosťou zahraničných ozbrojených síl na území Slovenskej republiky,
- j) uznávať sa o vypovedaní vojny, ak je Slovenská republika napadnutá alebo ak to vyplýva zo záväzkov z medzinárodných zmlúv o spoločnej obrane proti napadnutiu a po skončení vojny o uzavretí mieru.
- k) a iné.

Aktivita č. 2

Názov: Návšteva parlamentu

Cieľ: Spoznať prácu parlamentu. Oboznámiť sa s procedúrou a pravidlami parlamentnej práce priamo na mieste, vidieť zákonodarný zbor v pracovnom režime. Pozrieť si dokumentárny film o histórii parlamentarizmu na Slovensku.

Kľúčové kompetencie: informačné, komunikačné, tvorivé myslenie

Pomôcky: poznámkový zošit a pero, pripravené otázky pre prípad možnosti stretnúť sa s niektorým z poslancov (otázky môžu byť rôzne v závislosti od toho, čo žiakov zaujíma), farebný obrázok s rozložením mandátov v parlamente

Práca v triede: -----

Čas: polovica dňa

Zadanie: Navštívime budovu parlamentu a zúčastníme sa rokovania parlamentu; prehliadneme si parlament, miesta, kde rokujú výbory; stretneme sa s poslancom...; pozrieme si dokumentárny film o histórii parlamentarizmu na Slovensku.

Vašou úlohou bude:

1. pripraviť si otázky (aktuálne) na témy, ktoré by vás zaujímali v prípade rozhovoru s poslancom parlamentu (**pozn. autorky:** ak učiteľ vopred zistí, s ktorým poslancom sa žiaci stretnú, odporúčame nasmerovať otázky žiakov na stranu, hnutie alebo koalíciu, ktorú poslanec zastupuje, prípadne aj na iné otázky k problematike, o ktorej chcú získať informácie),
2. zistiť politické zloženie parlamentu,
3. ako sú poslanci rozmiestnení v rokovacej sále,
4. pozrieť si priebeh parlamentnej schôdze (postupnosť krokov, riadenie schôdze),
5. pozrieť si dokumentárny film o histórii parlamentarizmu na Slovensku (písať si poznámky).

Postup: Návštevu parlamentu je potrebné vopred pripraviť a dohodnúť (najlepšie 2 mesiace vopred v stanovených termínoch). Na webovom sídle www.nrsr.sk sú dostupné všetky informácie o príprave návštevy parlamentu (**pozn. autorky:** odporúčame dohodnúť si stretnutie s poslancom niektorej strany, hnutia alebo koalície, odporúčame usmerniť žiakov v otázke oblečenia, aby boli počas návštevy zákonodarného zboru vhodne oblečení).

Záver: Na hodine sa vrátíme k udalostiam, k informáciám, ktoré žiaci získali. Na základe farebného obrázka s rozložením mandátov v parlamente zopakujeme so žiakmi, ktoré politické strany a hnutia po voľbách získali najväčší počet mandátov, aké ďalšie politické strany a hnutia sa do parlamentu dostali, ktoré politické strany a hnutia tvoria koalíciu a ktoré opozíciu (**pozn. autorky:** odporúčame vysvetliť žiakom úlohy koalície a opozície); ako prebiehalo rokovanie. Zopakujeme vývoj parlamentarizmu na Slovensku. Vyhodnotíme prácu žiakov.

Reflexia: V čom vidím zmysel návštevy parlamentu? Čo sa mi páčilo? Čo sa mi nepáčilo a prečo?

Pochopil som potrebu existencie zákonodarného a ústavodarného zboru? Je potrebné zúčastňovať sa volieb a prečo?

(**Pozn. autorky:** Odporúčame pri téme volebné systémy a voľby sa k návšteve parlamentu ešte vrátiť a vysvetliť žiakom systém volieb.)

7| Výkonná moc

7.1 Prezident republiky

Hlavou Slovenskej republiky je prezident. Reprezentuje SR navonok i dovnútra. Svojím rozhodovaním zabezpečuje riadny chod ústavných orgánov. Svoj úrad vykonáva podľa svojho svedomia a presvedčenia. Nie je viazaný príkazmi iných ústavných orgánov, z čoho vyplýva jeho nezávislosť. Môže konať iba na základe ústavy, v jej medziach, v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanovuje zákon. Z hľadiska jeho právomocí ide o *slabého prezidenta*. Priznáva sa mu predovšetkým reprezentatívna funkcia. Prezident nie je zodpovedný parlamentu a odvolať ho možno len za podmienok určených v ústave. K tomuto prvku nezodpovednosti hlavy štátu sa pridáva aj inštitút *kontrasignácie* aktov prezidenta vládou alebo zodpovedným členom vlády. To znamená, že niektoré akty prezidenta republiky pri výkone jeho právomocí nadobúdajú platnosť až po ich spolupodpísaní predsedom vlády alebo ním povereným ministrom.

Volba prezidenta

Prezidenta si volia občania Slovenskej republiky v priamych voľbách tajným hlasovaním na päť rokov. Právo voliť prezidenta majú občania, ktorí majú právo voliť do NR SR. Kandidátov na prezidenta môže navrhnúť najmenej 15 poslancov NR SR alebo občania, ktorí majú právo voliť do NR SR, a to na základe petície, ktorú podpíše najmenej 15 000 občanov. Do funkcie prezidenta možno zvoliť každého občana Slovenskej republiky, ktorý je voliteľný za poslanca NR SR a v deň voľby dosiahol vek 40 rokov. Za prezidenta môže byť zvolená tá istá osoba najviac dve po sebe nasledujúce obdobia. Voľbu prezidenta vyhlasuje predseda NR SR na základe presne vymedzených kritérií. Prezident sa môže vzdať svojej funkcie kedykoľvek. Svoje rozhodnutie musí písomne oznámiť predsedovi Ústavného súdu SR. Predseda Ústavného súdu SR následne (tiež písomne) oznámi vzdanie sa funkcie prezidenta republiky predsedovi NR SR.

Za prezidenta môže byť zvolený kandidát, ktorý získa nadpolovičnú väčšinu platných hlasov *oprávnených voličov*. Ak ani jeden z kandidátov nezíska potrebnú väčšinu hlasov voličov v 1. kole, do 14 dní sa koná druhé kolo volieb. Do druhého kola volieb postupujú tí dvaja kandidáti, ktorí získali najväčší počet platných hlasov. V druhom kole volieb môže byť za prezidenta zvolený ten kandidát, ktorý získal najväčší počet platných hlasov *zúčastnených voličov*.

Do druhého kola musia postúpiť dvaja kandidáti, ak nie sú dvaja kandidáti, druhé kolo volieb sa neuskutoční. Predseda NR SR vyhlási do siedmich dní nové voľby tak, aby sa uskutočnili do 60 dní od ich vyhlásenia.

V prípade jedného kandidáta na post prezidenta sa voľba koná tak, že sa o ňom hlasuje. Za prezidenta je zvolený, ak získa nadpolovičnú väčšinu platných hlasov *zúčastnených voličov*.

Zvolený kandidát sa ujíma funkcie prezidenta *zložením sľubu*:

„Sľubujem na svoju česť a svedomie vernosť Slovenskej republike. Budem dbať o blaho slovenského národa, národnostných menšín a etnických skupín žijúcich v Slovenskej republike. Svoje povinnosti budem vykonávať v záujme občanov a zachovávať i obhajovať ústavu a ostatné zákony.“ (Ústava SR)

Sľub skladá pred NR SR do rúk predsedu Ústavného súdu Slovenskej republiky napoludnie v deň, v ktorom sa má skončiť volebné obdobie predchádzajúceho prezidenta. Ak bolo volebné obdobie prezidenta skončené predčasne, zvolený kandidát skladá svoj sľub a ujíma sa funkcie prezidenta napoludnie v nasledujúci deň po dni, v ktorom boli vyhlásené výsledky volieb. O ústavnosti alebo zákonnosti volieb prezidenta rozhoduje Ústavný súd Slovenskej republiky.

Právomoci prezidenta

Prezident má tieto právomoci:

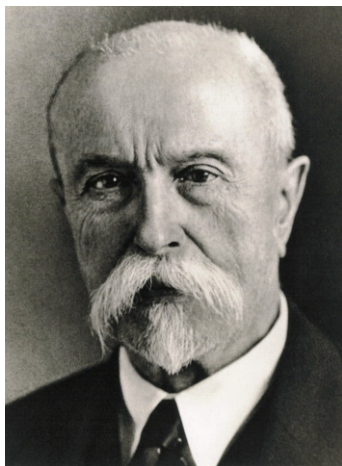
- a) zastupuje Slovenskú republiku navonok, dojednáva a ratifikuje medzinárodné zmluvy,
- b) prijíma, poveruje a odvoláva vedúcich diplomatických misií,
- c) zvoláva ustanovujúcu schôdzu NR SR,
- d) môže rozpustiť NR SR,
- e) podpisuje zákony,
- f) vymenúva a odvoláva predsedu a ostatných členov vlády Slovenskej republiky, poveruje ich riadením ministerstiev a prijíma ich demisiu,
- g) vymenúva a odvoláva rektorov vysokých škôl, vymenúva vysokoškolských profesorov, vymenúva a povyšuje generálov,
- h) udeľuje vyznamenania,
- i) odpúšťa a zmierňuje tresty uložené súdmi v trestnom konaní a zhládza odsúdenie formou individuálnej milosti alebo amnestie,
- j) je hlavným veliteľom ozbrojených síl,
- k) vypovedáva vojnu na základe rozhodnutia Národnej rady Slovenskej republiky, ak je Slovenská republika napadnutá alebo ak to vyplýva zo záväzkov z medzinárodných zmlúv o spoločnej obrane proti napadnutiu, a uzatvára mier,
- l) vyhlasuje referendum,
- m) môže vrátiť NR SR zákon s pripomienkami do 15 dní od doručenia schváleného zákona,
- n) podáva NR SR správy o stave Slovenskej republiky a o závažných politických otázkach,
- o) má právo vyžadovať si od vlády Slovenskej republiky a od jej členov informácie potrebné na plnenie svojich úloh,
- p) vymenúva a odvoláva sudcov Ústavného súdu Slovenskej republiky, predsedu a podpredsedu Ústavného súdu Slovenskej republiky, prijíma sľub sudcov Ústavného súdu Slovenskej republiky a sľub generálneho prokurátora,
- q) vymenúva a odvoláva sudcov, predsedu a podpredsedu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, generálneho prokurátora a troch členov Súdnej rady Slovenskej republiky, prijíma sľub sudcov, a iné.

Zastupovanie hlavy štátu

V prípade, že osoba zastávajúca úrad prezidenta nemôže zverené právomoci osobne uplatňovať, ústava upravuje *možnosť jeho zastúpenia*. V takom prípade určité právomoci prechádzajú na vládu SR, resp. na jej predsedu a na predsedu NR SR. Avšak niektoré právomoci prezidenta sú nezastupiteľné (napr.: rozpustiť parlament, udeľovať vyznamenania, odpúšťať a zmierňovať tresty, ktoré uložili súdy v trestnom konaní, zahľadáť odsúdenie formou individuálnej milosti alebo amnestie). (Fridrich, Mokrá, 2011)

Prezident republiky používa *štandardu prezidenta SR* ako symbol svojej funkcie. Používa sa na označenie jeho trvalého alebo dočasného sídla a môže sa používať pri výkone jeho funkcií.

8| Prezidenti ČSR, slovenského štátu, ČSSR, ČSFR a SR

Tomáš Garrigue Masaryk

1918 – 1935

Edvard Beneš

1935 – 1938

1940 – 1945 (prezident v emigrácii)

1945 – 1948 (povojnová ČSR)

Emil Hácha

1938 – 1939

1939 – 1945 (protektorátny prezident)

Jozef Tiso

1939 – 1945

(prezident slovenského štátu)

Klement Gottwald

1948 – 1953

Antonín Zápotocký

1953 – 1957

Antonín Novotný
1957 – 1968

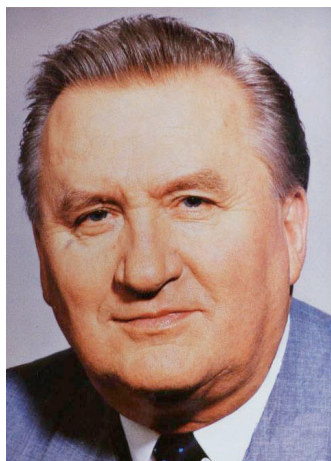
Ludvík Svoboda
1968 – 1975

Gustáv Husák
1975 – 1989

Václav Havel
1989 – 1992

Michal Kováč
1993 – 1998
(prvý prezident samostatnej SR)

Rudolf Schuster
1998 – 2004

Ivan Gašparovič
2004 až súčasnosť

(Pozn. autorky: Zoznam prezidentov nezahŕňa úradujúcich prezidentov.)

Aktivita č. 3

Názov: Prezidenti v kontexte historického vývoja

Cieľ: Porovnať inštitút prezidenta republiky na základe jednotlivých ústav (ústavných zákonov), ktoré boli prijaté v priebehu historického vývoja na našom území.

Kľúčové kompetencie: informačné, komunikačné, tvorivé myslenie, kognitívne – riešenie problémov, kritické myslenie

Pomôcky: vybrané časti z ústav (úst. zákonov) jednotlivých období (zákon č. 37/1918 Sb. z 13. novembra 1918 o dočasnej ústave – *text pre žiaka, príloha č. 1 pomocného študijného materiálu*; zákon č. 121/1920 Sb. z. a n. zo dňa 29. februára 1920 – Ústavná listina Československej republiky – *text pre žiaka, príloha č. 2 pomocného študijného materiálu*; ústavný zákon č. 185/1939 Sl. z. z 21. júla 1939 o Ústave Slovenskej republiky – *text pre žiaka, príloha č. 3 pomocného študijného materiálu*; ústavný zákon č. 150/1948 Sb. Ústavodarného zhromaždenia – Ústava Československej republiky z 9. mája 1948 – *text pre žiaka, príloha č. 4 pomocného študijného materiálu*; ústavný zákon č. 100/1960 Sb. Ústavný zákon Národného zhromaždenia – Ústava Československej socialistickej republiky z 11. júla 1960 – *text pre žiaka, príloha č. 5 pomocného študijného materiálu*; Ústavný zákon č. 143/1968 Sb. z 27. októbra 1968 o československej federácii – *text pre žiaka, príloha č. 6 pomocného študijného materiálu*; Ústava Slovenskej republiky – Zbierka zákonov č. 460/1992 z 1. septembra 1992 – *text pre žiaka, príloha č. 7 pomocného študijného materiálu*; pero, papiere, interaktívna tabuľa.

Práca v triede: skupinová

Čas: cca 20 minút

Zadanie: Rozdeľte sa na skupiny. Vyberte si spomedzi seba jedného, ktorý bude prezentovať výsledky vašej práce. Z jednotlivých ústav alebo ústavných zákonov zistíte údaje o úrade prezidenta republiky z daného obdobia, ktoré vám bolo pridelené. Vašou úlohou bude zistiť:

predstaviteľom akej moci bol, kto sa mohol stať prezidentom, kto ho volil, aké bolo kvórum na zvolenie do funkcie prezidenta republiky, na koľko rokov bol zvolený, na koľko funkčných období po sebe mohol byť zvolený, komu zodpovedal za výkon svojej funkcie, komu skladal sľub, znenie sľubu, aké mal právomoci, či mohol byť trestne stíhaný.

Postup: Pripravíme žiakom jednotlivé časti ústav, ústavných zákonov. Rozdelíme žiakov na skupiny (4 žiaci v skupine alebo podľa počtu a možností v triede) a zadáme každej skupine jednotlivé úlohy.

(**Pozn. autorky:** zadania úloh odporúčame upraviť vo vzťahu k veku a možnostiam žiakov; pripraviť prílohy z jednotlivých ústav či ústavných zákonov, v ktorých žiaci nájdu zadania, ktoré sa im predkladajú. Je potrebné si predložené prílohy preštudovať, aby bolo možné žiakom zadať konkrétne úlohy.)

1. skupina bude pracovať so zákonom č. 37/1918 Sb. zo dňa 13. novembra 1918 o dočasnej ústave – *text pre žiaka, príloha č. 1 pomocného študijného materiálu*;
2. skupina bude pracovať so zákonom č. 121/1920 Sb. z. a n. zo dňa 29. februára 1920 – Ústavná listina Československej republiky – *text pre žiaka, príloha č. 2 pomocného študijného materiálu*;
3. skupina bude pracovať s ústavným zákonom č. 185/1939 Sl. z. zo dňa 21. júla 1939 o Ústave Slovenskej republiky – *text pre žiaka, príloha č. 3 pomocného študijného materiálu*;

4. **skupina** bude pracovať s ústavným zákonom č. 150/1948 Sb. Ústavodarného zhromaždenia – Ústava Československej republiky zo dňa 9. mája 1948 – *text pre žiaka, príloha č. 4 pomocného študijného materiálu*;
5. **skupina** bude pracovať s ústavným zákonom č. 100/1960 Sb. Ústavný zákon Národného zhromaždenia – Ústava Československej socialistickej republiky zo dňa 11. júla 1960 – *text pre žiaka, príloha č. 5 pomocného študijného materiálu*;
6. **skupina** bude pracovať s Ústavným zákonom č. 143/1968 Sb. zo dňa 27. októbra 1968 o československej federácii – *text pre žiaka, príloha č. 6 pomocného študijného materiálu*;
7. **skupina** bude pracovať s Ústavou Slovenskej republiky – Zbierka zákonov č. 460/1992 z 1. septembra 1992 – *text pre žiaka, príloha č. 7 pomocného študijného materiálu*.

Po skončení práce s ústavami alebo ústavnými zákonmi žiaci prezentujú svoje výsledky (hovorca skupiny). Po skončení prezentácie môžu žiaci navzájom porovnávať jednotlivé zistenia. V ďalšej časti porovnávajú funkčné obdobie – koľko rokov trvalo; porovnávajú, koľkokrát po sebe mohol byť zvolený; porovnávajú, kto prezidenta volil a komu zodpovedal za výkon svojej funkcie. Zistia, či mohol byť prezident trestne stíhaný a v ktorých obdobiach (kedy áno a kedy nie) atď.

Reflexia: Ako sa nám pracovalo v skupine? Bol text predložených ústav alebo ústavných zákonov náročný? Pochopil som českú verziu dokumentov? Vedeli sme sa dohodnúť? Čo nám robilo problémy? Kde sme sa nevedeli dohodnúť?

Záver: Vyhodnotíme prácu žiakov.

Poznámka autorky: Učiteľ môže podobne zadať žiakom aj iné štátne orgány a navzájom ich porovnávať (napr. z jednotlivých častí predložených ústav, ústavných zákonov žiaci podľa zadania vyhľadajú a porovnávajú štátne orgány, ktoré u nás existovali v rôznych obdobiach vývoja nášho štátu a reprezentovali zákonodarnú – ústavodarnú, výkonnú a súdnu moc, a zistia, ako bolo zakotvené volebné právo.

Námety:

1. **skupina:** vyhľadajte štátne orgány, ktoré predstavovali zákonodarnú (ústavodarnú) moc. Uveďte, ako boli pomenované, akým spôsobom boli konštituované (akým spôsobom vznikli), na aké obdobie boli konštituované, komu zodpovedali za výkon svojej funkcie.
2. **skupina:** vyhľadajte prezidenta republiky, predstaviteľom akej moci bol, kto sa mohol stať prezidentom, kto ho volil, na koľko rokov, na koľko funkčných období po sebe mohol byť zvolený, komu zodpovedal za výkon svojej funkcie, komu skladal sľub, aké mal právomoci, či mohol byť trestne stíhaný.
3. **skupina:** vyhľadajte vládu republiky (republík), predstaviteľkou akej moci bola, ako bola konštituovaná, kto jej mohol vysloviť nedôveru, komu zodpovedala za výkon svojej funkcie, kto riadil činnosť vlády, kto mohol zostaviť vládu, kto mohol vládu vymenovať alebo odvolať, čo predstavovala demisia, čo bola vláda povinná pred začatím svojej práce pripraviť.
4. **skupina:** vyhľadajte údaje o súdnej moci, kto ju vykonával; nájdite hierarchiu súdov; ako sa vynášali rozsudky; postavenie generálneho prokurátora, ako bol ustanovený; ako boli sudcovia dosadzovaní; na koľko rokov; čím boli viazaní.

Aktivita č. 4

Názov: Naši prezidenti

Cieľ: Využiť medzipredmetové vzťahy (napr. z dejepisu) a poznať prezidentov nášho štátu v historickom kontexte. Poukázať na pozitíva a negatíva ich funkcie a obdobia, v ktorom post prezidenta zastávali.

Kľúčové kompetencie: informačné, komunikačné, tvorivé myslenie, kritické myslenie, kognitívne – riešenie problémov

Pomôcky: obrazy (obrázky) prezidentov, interaktívna tabuľa, referáty

Práca v triede: skupinová

Čas: 1. hodina – 20 minút, 2. hodina – 35 minút

1. hodina

Na prvej hodine si predstavíme jednotlivých prezidentov a obdobia, počas ktorých zastávali svoj úrad.

Zadanie: Vytvorte 4-členné skupiny. Každá skupina si vyberie (alebo vylosuje) meno prezidenta republiky a každý člen skupiny si o ňom pripraví podstatné informácie (napr. charakteristiku obdobia, v ktorom prezident žil ešte pred vykonávaním funkcie; charakteristiku obdobia, v ktorom už bol vo funkcii prezidenta republiky; informácie o jeho práci vo funkcii prezidenta republiky; v prípade publikovania prehľad a význam jeho diel atď.).

Životopis a informácie o prezidentovi republiky si prinesiete na nasledujúcu hodinu.

Postup: Žiakov rozdelíme na skupiny. Každá skupina si vyberie (vylosuje) meno jedného z prezidentov a dohodne sa, aké informácie o ňom podľa zadania pripraví. Pripravíme si obrázky prezidentov a postupne ich žiakom ukážeme a zároveň charakterizujeme obdobie, v ktorom tento úrad zastávali.

(**Poznámka autorky:** Odporúčame neanalyzovať veľmi podrobne, pretože to je úloha žiakov).

2. hodina

Zadanie: Pracujte v skupinách v rovnakom zložení ako na predchádzajúcej hodine. Pripravená je úloha, ktorú vo svojej skupine spoločne vyriešite. Po vypracovaní úlohy pristúpime k 2. časti, v ktorej jednotlivé skupiny predstavia prezidenta, ktorého si na 1. hodine vybrali (vylosovali). Každý člen skupiny predstaví prezidenta podľa tej časti, ktorú si vybral alebo mu bola pridelená.

Postup: Žiaci pracujú v skupinách podľa zloženia z predchádzajúcej hodiny. Zadáme im úlohu, aby k fotografiám prezidentov (na ľavej strane) priradili meno a priezvisko prezidenta (z pravej strany), ako aj roky, v ktorých funkciu prezidenta v našom štáte zastával. Po skončení si výsledky vyhodnotíme a v 2. časti sa porozprávame o živote, období a práci jednotlivých prezidentov.

(**Poznámka autorky:** Učiteľ si môže aktivitu upraviť aj tak, že žiaci budú k fotografiám priradovať len meno alebo len rok, v ktorom prezidenti zastávali svoju funkciu; pozor pri referátoch na propagáciu fašizmu).

Záver: Učiteľ vyhodnotí prácu žiakov (zvlášť môže vyhodnotiť vypracovanie úlohy a zvlášť vypracovanie životopisu prezidenta republiky).

Reflexia: Vedeli sme prezidentov zaradiť do jednotlivých období? Ako sa mi spolupracovalo so spolužiakmi? Prispel som svojimi vedomosťami k riešeniu úlohy alebo som len pasívne počúval? Kde som získal informácie o prezidentovi? Čo som zistil? Čo bolo na osobe prezidenta zaujímavé? Som spokojný s naším referátom? Čo by som ešte doplnil?

A.

1. Gustáv Husák

a) 1918 – 1920

B.

2. Tomáš Garrigue Masaryk

b) 1938 – 1939, 1939 – 1945

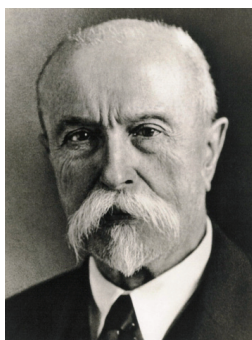
C.

3. Ivan Gašparovič

c) 1993 – 1998

D.

4. Antonín Novotný

d) 1948 – 1953

E.

5. Emil Hácha

e) 1968 – 1975

F.

6. Václav Havel

f) 2004 – po současnost

G.

7. Ludvík Svoboda

g) 1975 – 1989

H.

8. Edvard Beneš

h) 1953 – 1957

I.

9. Jozef Tiso

i) 1989 – 1992

J.

10. Michal Kováč

j) 1939 – 1945

K.

11. Klement Gottwald

k) 1998 – 2004

L.

12. Rudolf Schuster

l) 1957 – 1968

M.

13. Antonín Zápotocký

**m) 1935 – 1938, 1940 – 1945,
1945 – 1948**

Riešenie aktivity č. 2:

A. 4 l); B. 7 e); C. 6 i); D. 2 a); E. 13 h); F. 12 k); G. 9 j); H. 1 g); I. 8 m); J. 3 f); K. 5 b); L. 10 c); M. 11 d)

8.1 Vláda Slovenskej republiky

Je najvyšší orgán výkonnej moci. Organizuje, riadi a kontroluje činnosť orgánov štátnej správy. Skladá sa z *predsedu*, *podpredsedov* a *ministrov*. Za predsedu, podpredsedov a ministrov môže byť vymenovaný každý občan, ktorý je voliteľný do NR SR. Vláda za svoj výkon zodpovedá NR SR. Z uvedeného vyplýva právo NR SR kontrolovať jej činnosť.

NR SR má právo vysloviť vláde ako celku nedôveru. Nedôveru môže vysloviť aj predsedovi alebo členovi vlády. Ak NR SR vysloví niekomu nedôveru, je povinnosťou prezidenta republiky vládu alebo jej člena odvolať.

Vláda môže podať demisiu. Podáva ju priamo do rúk prezidentovi republiky. V prípade, že prezident demisiu prijme, poverí vládu, aby svoju funkciu vykonávala až do ustanovenia novej vlády.

Prezident a vláda majú ústavnú povinnosť spolupracovať. Ak predseda vlády podá návrh na odvolanie člena vlády prezidentovi republiky, prezident musí tento návrh rešpektovať. Na základe zaužívanej zvyklosti prezident republiky vymenúva predsedu vlády a jej členov z víťaznej politickej strany alebo víťaznej koalície politických strán v parlamentných voľbách. Členovia vlády skladajú sľub do rúk prezidenta republiky: „*Sľubujem na svoju česť a svedomie vernosť Slovenskej republike. Svoje povinnosti budem plniť v záujme občanov. Budem zachovávať ústavu a ostatné zákony a pracovať tak, aby sa uvádzali do života.*“ (Ústava SR)

Po vymenovaní je vláda povinná do 30 dní predstúpiť pred parlament a predložiť programové vyhlásenie vlády a požiadať o vyslovenie dôvery. Vláda rozhoduje o návrhoch zákonov, ktoré predkladá NR SR kolektívne. Na vykonanie zákona môže vydávať *nariadenia*. Nariadenie musí byť podpísané predsedom vlády.

8.1.1 Rozhodovanie vlády

Vláda rozhoduje v zbore:

- a) o návrhoch zákonov,
- b) o nariadeniach vlády,
- c) o programe vlády a o jeho plnení,
- d) o zásadných opatreniach na zabezpečenie hospodárskej a sociálnej politiky Slovenskej republiky,
- e) o návrhoch štátneho rozpočtu a štátneho záverečného účtu,
- f) o medzinárodných zmluvách Slovenskej republiky, ktorých dojednávanie preniesol na vládu prezident Slovenskej republiky,
- g) o zásadných otázkach vnútornej a zahraničnej politiky,
- h) o podaní návrhu zákona alebo iného závažného opatrenia na verejnú diskusiu,
- i) o tom, že požiada o vyslovenie dôvery,
- j) o udelení amnestie vo veciach priestupkov,
- k) o návrhu na vyhlásenie vojnového stavu, o návrhu na nariadenie mobilizácie ozbrojených síl, o návrhu na vyhlásenie výnimočného stavu a o návrhu na ich skončenie, o vyhlásení a skončení núdzového stavu,
- l) o vyslaní ozbrojených síl mimo územia Slovenskej republiky,
- m) o iných otázkach.

8.1.2 Ministerstvá

Ministerstvá sú monokratické ústredné orgány štátnej správy, ktoré riadia určité odvetvia štátnej správy. Riadenie môže prebiehať len v medziach ich kompetencií a na základe aktov vlády. Na čele ministerstva stojí *minister*. Minister riadi ministerstvo a je zodpovedný za jeho činnosť. Navrhuje vláde štátnych tajomníkov, ktorých vláda vymenúva. Štátni tajomníci zastupujú ministra v čase jeho neprítomnosti. Ministri zabezpečujú, aby sa uskutočňovala politika vlády, a zodpovedajú za jej činnosť.

8.1.3 Ostatné ústredné orgány štátnej správy

Úlohy vlády, ich plnenie zabezpečujú aj ostatné *ústredné orgány štátnej správy* (napr.: Úrad vlády SR, Štatistický úrad SR, Úrad pre verejné obstarávanie, Protimonopolný úrad SR a pod.).

Ide o špecializované ústredné orgány. Majú vymedzený rozsah úloh a pôsobnosť na celom území SR. Skúmajú problematiku v oblasti ich pôsobnosti a analyzujú dosahované výsledky. Ak ich zákon na to splnomocňuje, môžu vydávať všeobecne záväzné právne predpisy – *vyhlášky*. Na čele stoja *vedúci ústredných orgánov štátnej správy*. Vedúci nie sú členmi vlády.

Aktivita č. 5

Názov: Programové vyhlásenie vlády

Cieľ: Pochopiť význam programového vyhlásenia vlády. Vyskúšať si vypracovať program vlády, nieť zodpovednosť za program, ktorý vláda prisľúbi svojim občanom a s ktorým predstúpi pred parlament.

(Poznámka autorky: Možné okruhy na vypracovanie programového vyhlásenia (možnosti výberu): *boj proti daňovým podvodom; podnikateľské prostredie (malé a stredné podnikanie); zamestnanosť; priemysel; stavebníctvo; pôdohospodárstvo; cestovný ruch; starostlivosť o životné prostredie; súdnictvo; školstvo; práca; výskum; starostlivosť o zdravie; dôchodkový systém; bezpečnostná politika a obrana*).

Kľúčové kompetencie: informačné, komunikačné, tvorivé myslenie, kognitívne – riešenie problémov, kritické myslenie

Pomôcky: papier, pero, zoznam oblastí, v ktorých budú uskutočňovať zmeny (napr.: školstvo, starostlivosť o zdravie...); jedno alebo viac programových vyhlásení vlády (reálne)

Práca v triede: skupinová

Čas: 40 minút

Zadanie: Všetci ste členmi vlády. Rozdelíte sa do skupín (po 4). Vyberte si svojho hovorcu, ktorý bude prezentovať výsledky práce vašej skupiny. Každá skupina si vyberie tému, na ktorej bude pracovať. Na začiatku si rozanalyzujte jednotlivé časti danej oblasti – čoho konkrétne sa téma dotýka a potom porozmýšľajte, čo by ste ako členovia vlády za 4 roky v rámci uvedenej témy urobili, zmenili, vylepšili. Na vypracovanie máte 20 minút.

Postup: Rozdelíme žiakov na 4-členné skupiny (alebo podľa možností v triede). Žiaci si vyberú svojho hovorcu, ktorý odprezentuje výsledky ich práce. Vyberú si (príp. vylosujú) jednu tému a pripraví k nej vlastné podklady, ktoré budú súčasťou programového vyhlásenia vlády.

Žiakom vysvetlíme, čo má byť obsahom programového vyhlásenia (zmeny v danej oblasti; vylepšenie, príp. nové rozhodnutia).

(Poznámka autorky: Odporúčame pripraviť niekoľko reálne vypracovaných programových vyhlásení vlád (text v nich je pre žiakov náročný); vybrať danú tému a poskytnúť ju žiakom, aby približne vedeli, ako majú podklady vypracovať. Žiaci nech sa písomne vyjadrujú vetami, slovami, slovnými spojeniami, ktoré sú im blízke – netrvať na odbornom vypracovaní textu vyhlásenia. Ponechať, aby využili svoju vlastnú fantáziu).

Záver: Hovorca skupiny po skončení práce odprezentuje pred žiakmi výsledky jeho skupiny. Ostatní žiaci si robia poznámky. Po odprezentovaní všetkých skupín dáme žiakom priestor na doplnenie. Na záver zhrnieme všetky oblasti a vytvoríme tak komplexné programové vyhlásenie vlády. Učiteľ vyhodnotí prácu žiakov.

Reflexia: Prečítali sme si konkrétnu časť programového vyhlásenia vlády. Rozumel som jej? V čom bol text nezrozumiteľný? Ako sa mi spolupracovalo so spolužiakmi? Vedeli sme navrhnúť zmeny? Bolo to náročné? Mysleli sme na dôsledky nášho rozhodnutia?

9| Súdna moc

V SR vykonávajú súdnictvo nezávislé a nestranné súdy (všeobecné súdy a Ústavný súd SR). Sústavu všeobecných súdov tvoria Najvyšší súd SR a ostatné súdy (okresné súdy – 54, krajské súdy – 8).

9.1 Všeobecné súdy

Všeobecné súdy konajú a rozhodujú v občianskoprávných a trestnoprávných veciach. V správnych veciach preskúmavajú zákonnosť rozhodnutí orgánov verejnej správy a zákonnosť rozhodnutí, opatrení alebo iných zásahov orgánov verejnej moci, rozhodujú o opravných prostriedkoch proti rozhodnutiam správnych orgánov.

Súdy rozhodujú v senátoch. V určitých situáciách zákon môže stanoviť, kedy vo veci rozhoduje jediný sudca (samosudca alebo predseda senátu). Rozsudky sa vyhlasujú v mene Slovenskej republiky a vždy verejne.

Správu súdov vykonáva *Ministerstvo spravodlivosti SR* (ústredný orgán štátnej správy pre súdy). Riadenie a správu súdu vykonáva *predseda súdu* a *podpredseda súdu*. Na čele správy príslušného súdu stojí *riaditeľ*. Na riadení a správe súdov sa podieľa aj *sudcovská rada* (zriaďuje sa na okresnom súde, krajskom súde, najvyššom súde a Špecializovanom trestnom súde). Vystupuje ako orgán *sudcovskej samosprávy*. Vyjadruje sa napr. k návrhom rozpočtov súdov, prerokúva návrh rozvrhu práce súdu a pod. Ak nie je zvolená sudcovská rada, pôsobnosť sudcovskej rady vykonáva *plénium súdu*. Sudcov všeobecného súdu vymenúva a odvoláva prezident SR na návrh súdnej rady. Vymenúva ich bez časového obmedzenia. Sľub skladá sudca do rúk prezidenta Slovenskej republiky:

„*Sľubujem na svoju česť a svedomie, že sa budem spravovať ústavou, ústavnými zákonmi, medzinárodnými zmluvami, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, a zákonmi, budem vykladať zákony a rozhodovať podľa svojho najlepšieho presvedčenia, nezávisle a nestranne.*“ (Ústava SR)

Za sudcu môže byť vymenovaný občan, ktorý v deň vymenovania dosiahol vek aspoň 30 rokov; má vysokoškolské právnické vzdelanie druhého stupňa; má plnú spôsobilosť na právne úkony; je zdravotne spôsobilý na výkon funkcie sudcu; je bezúhonný a jeho morálne vlastnosti dávajú záruku, že funkciu sudcu bude riadne vykonávať; má trvalý pobyt na území SR; zložil odbornú justičnú skúšku (tej zodpovedá aj prokurátorská, advokátska, notárska skúška a odborná skúška komerčného právnika); úspešne absolvoval výberové konanie; súhlasí s vymenovaním do funkcie sudcu a súhlasí s pridelením na vopred určený súd. (Fridrich, Mokrá, 2011).

9.2 Najvyšší soud SR

Najvyšší soud koná a rozhoduje o riadnych opravných prostriedkoch proti rozhodnutiam krajských súdov a Špecializovaného trestného súdu, o mimoriadnych opravných prostriedkoch proti rozhodnutiam okresných súdov, krajských súdov, Špecializovaného trestného súdu a najvyššieho súdu.

Jeho úlohou je aj v záujme zachovávanía právnej istoty a dôvery v právo vykonávanie prieskumu rozhodovacej činnosti súdov v právoplatne skončených veciach. Dbá o jednotný výklad a jednotné používanie zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov. Prijíma stanoviská k zjednocovaniu výkladu zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov a zverejňuje právoplatné súdne rozhodnutia zásadného významu v Zbierke stanovísk najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky.

9.3 Špecializovaný trestný súd

Do sústavy súdov SR patrí aj Špecializovaný trestný súd (je zaradený na úroveň krajských súdov). Rozhoduje najmä v trestnoprávných veciach.

Jeho pôsobnosť sa vzťahuje napr. na trestný čin úkladnej vraždy; trestný čin falšovania, pozmeňovania a neoprávnenej výroby peňazí a cenných papierov; trestný čin založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny a iné.

9.4 Ústavný súd SR

Je nezávislý súdny orgán na ochranu ústavnosti. Rozhoduje najmä o súlade zákonov s Ústavou a ústavnými zákonmi; nariadení vlády, všeobecne záväzných právnych predpisov ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy s ústavou, s ústavnými zákonmi a zákonmi; všeobecne záväzných nariadení orgánov územnej samosprávy s ústavou a zákonmi a pod.

Svoju pôsobnosť vykonáva aj vo veciach sťažností fyzických osôb alebo právnických osôb, ak boli porušené ich základné práva alebo slobody.

Ústavný súd sa skladá z 13 sudcov. Funkčné obdobie je 12 rokov. Za sudcu ústavného súdu môže byť vymenovaný občan SR, ktorý je voliteľný do NR SR, dosiahol vek 40 rokov. Musí mať vysokoškolské právnické vzdelanie a je najmenej 15 rokov činný v právnickom povolání. K ďalším podmienkam možno zaradiť spôsobilosť na právne úkony, bezúhonnosť, morálne vlastnosti, trvalý pobyt na území SR, súhlas s ustanovením za sudcu ústavného súdu (Fridrich, Mokrá, 2011).

Vývoj ústavného súdnictva na území Slovenskej republiky

názov štátu	portét	meno predsedu	v úrade pôsobil		názov súdu	miesto súdu	počet rokov v úrade
			od	do			
Československá republika 1918 – 1938		Karel Baxa	1921	1931	Ústavný súd Československa	Brno	10
Československá republika 1938 – 1939		Jaroslav Krejčí	1938	1939	Ústavný súd Československa	Brno	1
Slovenská republika 1939 – 1945	—	—	—	—	—	—	—
Československá republika 1945 – 1948	—	—	—	—	—	—	—
Československá republika 1948 – 1960	—	—	—	—	—	—	—
Československá socialistická republika 1960 – 1990	—	—	—	—	—	—	—
úst. z. 143/1968 Sb. o československej federácii zakotvil v hlave č. 6 inštitúciu ústavného súdu, ale de facto nebola reálne zriadená	—	—	—	—	—	—	—
Česká a Slovenská Federatívna Republika 1990 – 1992		JUDr. Ernest Valko, PhD.	1.1.1992	31.12.1992	Ústavný súd ČSFR	Brno	1

Slovenská republika 1993 – po súčasnosť		prof. JUDr. Milan Čič, DrSc., Dr.h.c	21.1.1993	21.1.2000	Ústavný súd Slovenskej republiky	Košice	7
Slovenská republika 1993 – po súčasnosť		prof. JUDr. Ján Mazák, PhD.	22.1.2000	30.9.2006	Ústavný súd Slovenskej republiky	Košice	6
Slovenská republika 1993 - po súčasnosť		JUDr. Ivetta Macejková	16.2.2007	po súčasnosť	Ústavný súd Slovenskej republiky	Košice	—

Aktivita č. 6

Názov: Právomoci orgánov zákonodarnej moci, výkonnej moci, súdnej moci.

Cieľ: Zhrnúť a zopakovať si právomoci jednotlivých orgánov štátnej moci – zákonodarnej, výkonnej a súdnej.

Kľúčové kompetencie: komunikačné, tvorivé myslenie, kognitívne – riešenie problémov

Pomôcky: tabuľky pre žiakov so zadanými právomocami jednotlivých štátnych orgánov, pero, tabuľka so správnym riešením (učiteľ).

Práca v triede: individuálna

Čas: 10 minút

Zadanie: Do predloženej tabuľky vyznačte krížikom, komu prislúcha právomoc uvedená na ľavej strane – NR SR, prezidentovi, vláde, súdu, Najvyššiemu súdu, Špecializovanému trestnému súdu, Ústavnému súdu.

Postup: Pripravíme tabuľku s jednotlivými právomocami štátnych orgánov – NR SR, prezidenta, vlády, súdov, Najvyššieho súdu, Špecializovaného trestného súdu, Ústavného súdu. V záhlaví tabuľky uvedieme jednotlivé právomoci (ľavý stĺpec) a jednotlivé štátne orgány (horný riadok). Úlohou žiakov je, aby správne priradili právomoci k štátnym orgánom, ktorým prislúchajú. Svoje odpovede vyznačia krížikom.

Záver: Učiteľ spolu so žiakmi skontroluje odpovede a vyhodnotí prácu žiakov.

Reflexia: Bola aktivita náročná? Ocitol som sa v situácii, keď som si nebol istý, či som správne odpovedal? Ak áno, v čom? Prečo je potrebné, aby sa moc v štáte delila na zákonodarnú, výkonnú a súdnu?

Právomoci	Zákonodarná, ústavodarná moc	Výkonná moc		Súdna moc			
	NR SR	prezident	vláda	súdy	Najvyšší súd SR	Ústavný súd SR	Špecializovaný trestný súd
rieši trestný čin úkladnej vraždy							
vyhlasuje referendum							
dbá o jednotný výklad a jednotné používanie zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov							
schvaľuje štátny rozpočet							
prejednáva a rozhoduje spory o právo v občianskoprávných veciach (napr. rodinné právo)							
rozhoduje o udelení amnestie vo veciach priestupkov							
rozhoduje o súlade zákonov s Ústavou SR a ústavnými zákonmi							
odpúšťa a zmierňuje tresty uložené súdmi v trestnom konaní							
rokuje o dôvere vláde alebo je členom							
môže rozpustiť parlament							
rozhoduje o riadnych opravných prostriedkoch proti rozhodnutiu krajských súdov a Špecializovaného trestného súdu							
rozhoduje o návrhoch zákonov							
rieši sťažnosti fyzických alebo právnických osôb, ak boli porušené ich základné práva alebo slobody							
rozhoduje o opravných prostriedkoch proti rozhodnutiu správnych orgánov							
rieši trestný čin založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny							

10| Volebný systém (volebná sústava)

Predstavuje súhrn právnych predisov, súhrn metód, spôsobov, ktoré upravujú prípravu, organizáciu a priebeh volieb do zastupiteľských orgánov. Volby sú ovplyvnené politickým systémom danej spoločnosti. Každá spoločnosť si vytvára určité pravidlá, prostriedky a mechanizmus tvorby zastupiteľských orgánov. Prostredníctvom nich sa politické strany snažia získať moc v štáte alebo si moc v štáte udržať. Každý volebný systém (volebná sústava) je vybudovaný na určitých princípoch.

Rozlišujeme tieto volebné systémy (sústavy):

- väčšinový volebný systém (väšinovú volebnú sústavu),
- proporcionálny (pomerný) volebný systém (volebnú sústavu pomerného zastúpenia),
- paralelené (kombinované) volebné systémy (kombináciu volebného systému – sústavy, väčšinového a volebného systému – sústavy pomerného zastúpenia).

10.1 Väčšinový volebný systém (väčšinová volebná sústava)

(Veľká Británia – Konzervatívna strana a Strana práce; USA – Demokratická strana a Republikánska strana)

Používa sa najmä v štátoch anglo-amerikej právnej kultúry so systémom dvoch politických strán. Pri väčšinovom volebnom systéme sa štát rozdelí na viacero volebných obvodov. Utvárajú sa jednomandátové volebné obvody. V každom volebnom obvode sa volí jeden kandidát. Volebných obvodov je toľko, koľko je poslaneckých miest v zastupiteľskom zbore, ktorý sa má voľbami utvoriť.

Voliči volia konkrétneho kandidáta a nie politickú stranu. Voliči rozhodnú, kto bude ich obvod zastupovať v parlamente. Volebným zákonom sa ustanoví, či je na víťazstvo kandidáta potrebná *absolútna väčšina* (50 % + jeden hlas) alebo stačí *relatívna väčšina* (zvíťazí ten kandidát, ktorý získal najviac hlasov a počet hlasov mohol byť aj menej ako 50 %). V prípade, že je potrebná *absolútna väčšina* a nikto z kandidátov ju nezískal, voľby sa opakujú a do druhého kola postupujú kandidáti s najvyšším počtom hlasov.

10.2 Proporcionálny (pomerný) volebný systém (volebná sústava pomerného zastúpenia)

Využíva sa od 18. storočia. V tomto období vznikli politické strany, ktoré reprezentovali záujmy čoraz väčšieho počtu občanov, ktorí boli oprávnení podieľať sa na výkone štátnej moci. V súčasnosti sa využíva v tých európskych štátoch, kde pôsobí väčší počet politických strán. Pri proporcionálnom

volebnom systéme je územie štátu rozdelené na menší počet volebných obvodov. Utvárajú sa veľké a viacmandátové volebné kraje. Počet mandátov, ktoré majú pripadnúť na každý volebný kraj, sa určuje podľa počtu ich obyvateľov alebo voličov. Volič si vyberá jednu politickú stranu alebo politické hnutie. Kandidátne listiny si zostavujú politické strany. Na kandidátnej listine môže politická strana, hnutie alebo koalícia uviesť najviac 150 kandidátov, t. j. podľa počtu volených mandátov.

Volič môže preferenčnými hlasmi (niekoho uprednostní) ovplyvniť poradie kandidátov, ktorých navrhli politické strany, hnutia alebo koalície. Všetky mandáty sa v každom volebnom kraji rozdeľujú medzi kandidátov politických strán v pomere k celkovému zisku hlasov. Mandáty získavajú kandidáti politických strán v takom poradí, v akom boli uvedení na kandidačných listinách.

10.3 Paralelný (kombinovaný) volebný systém (kombinovaná volebná sústava)

Nie je tvorený na základe nejakého osobitného princípu, ale je súbežnou (paralelnou) kombináciou dvoch základných princípov. Z uvedeného vyplýva, že jedna snemovňa sa volí napr. podľa jednokolového väčšinového princípu a druhá podľa pomerného systému politických strán. Pomer medzi mandátmi volenými podľa jedného alebo druhého princípu môže byť rozdielny, a preto vo svete existuje veľa rôznych kombinovaných systémov (Ďurajková, Kopecká, Vargová, 2011).

V SR sa realizuje volebná sústava *pomerného zastúpenia* (alebo proporcionálny volebný systém).

11| Volebné právo v SR

Voľby do NR SR sa konajú na základe *všeobecného, rovného a priameho* volebného práva *tajným hlasovaním*.

Všeobecnosť volebného práva spočíva v tom, že voliť a byť volený má právo každý občan štátu, ktorý dosiahol určitú vekovú hranicu, bez ohľadu na rasu, pohlavie, farbu pleti, náboženstvo, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, politické a iné zmysľanie, národný a sociálny pôvod, rod alebo iné postavenie.

Rovnosť volebného práva znamená, že každý volič má len jeden hlas. Jeho hlas má rovnakú váhu voči hlasom ostatných voličov.

Priamosť volebného práva predstavuje, že voliči rozhodujú o utvorení volebného orgánu priamo a nie prostredníctvom iných osôb.

Tajnosť volebného práva spočíva v slobodnom prejave vôle voliča, komu sa rozhodne odovzdať svoj hlas. Nepripúšťa sa verejné hlasovanie. Povinne sa vyžaduje, aby každá volebná miestnosť bola vybavená oddeleným priestorom, v ktorom si môže zúčastnený volič upraviť hlasovací lístok. Volič do uvedeného priestoru musí vojsť, inak sa mu hlasovanie neumožní. Do oddeleného priestoru musí vojsť bez prítomnosti inej osoby (zákon pripúšťa určité výnimky) a upraví hlasovací lístok podľa svojej vôle.

V SR sa rozlišuje *aktívne volebné právo* a *pasívne volebné právo*.

Aktívne volebné právo – právo voliť do NR SR má každý občan SR, ktorý najneskôr v deň volieb dovŕši 18 rokov veku. Právo voliť nemajú osoby, ktorým bola obmedzená osobná sloboda z dôvodov ochrany zdravia ľudí (napr. v prípade karanténneho opatrenia); osobám vo výkone trestu odňatia slobody, ktorý im bol uložený za spáchanie *obzvlášť závažného zločinu* (obzvlášť závažný zločin je úmyselný trestný čin, za ktorý trestný zákon ustanovuje trest odňatia slobody s dolnou hranicou trestnej sadzby najmenej 10 rokov); osoby, ktoré boli pozbavené spôsobilosti na právne úkony.

Pasívne volebné právo je právo byť zvolený za poslanca NR SR. Uvedené právo má každý občan SR, ktorý najneskôr v deň volieb dovŕši 21 rokov veku, má trvalý pobyt na území SR, nie je vo výkone trestu odňatia slobody a nie je pozbavený spôsobilosti na právne úkony.

Volič môže voliť vo volebnom okrsku, v ktorého zozname voličov je zapísaný. V inom volebnom okrsku môže voliť len na základe *voličského preukazu*. Voliť nemôže v okrsku, ktorý bol vytvorený pre voličov nemajúcich trvalý pobyt na území SR.

Prostredníctvom pošty môže voliť volič, ktorý nemá trvalý pobyt na území SR; volič, ktorý má trvalý pobyt na území SR a v čase volieb sa zdržiava mimo jej územia. O takúto voľbu musí kvalifikovane prejsť záujem postupom, ktorý upravuje zákon o voľbách do NR SR.

Z volebného procesu sú vylúčení cudzinci s trvalým pobytom na území SR (okrem volieb do samosprávnych krajov a volieb do orgánov samosprávy obcí). Do NR SR nemôžu byť volení ani občania SR s trvalým pobytom mimo územia SR.

Volby vyhlasuje predseda NR SR. Volby sa konajú na celom území SR v jeden deň (sobota od 7.00 hodiny do 22.00 hodiny). Vo výnimočných prípadoch môžu začať skôr (najviac o dve hodiny). Územie SR tvorí jeden volebný kraj, ktorý sa ďalej člení na *volebné okrsky*. V zdravotníckych zariadeniach, v zariadeniach sociálnych služieb, v celách predbežného zaistenia alebo v miestach, kde sa vykonáva väzba, zabezpečuje voličom možnosť výkonu volebného práva v spolupráci s vedúcim príslušného zariadenia okrsková volebná komisia, v ktorej obvode sa zariadenie nachádza. Ak volič nepatrí do okrsku, v ktorého územnom obvode sa zariadenie nachádza, musí mať pri sebe voličský preukaz, inak sa volieb nemôže zúčastniť.

Občan SR, ktorý má na jej území trvalý pobyt a ktorý má právo voliť, sa zapisuje do stáleho zoznamu voličov podľa miesta trvalého pobytu. Každý volič môže byť zapísaný len v jednom stálom zozname voličov (samostatné ustanovenia platia pre príslušníkov ozbrojených síl).

Ak volič nebude môcť v deň volieb voliť vo volebnom okrsku, v ktorého zozname voličov je zapísaný, vydá obec na základe žiadosti voliča *voličský preukaz*. Zo zoznamu voličov ho vyčiarkne s poznámkou o vydaní voličského preukazu. O vydaných voličských preukazoch obec musí viesť evidenciu.

Pre volby do NR SR sa zriaďuje *Ústredná volebná komisia, obvodné volebné komisie a okrskové volebné komisie*. Člen volebnej komisie sa ujíma svojej funkcie po zložení sľubu.

Volbám vždy predchádza *volebná kampaň*. Verejnoprávne médiá – Slovenský rozhlas a Slovenská televízia a vysielateľ, ktorý má na základe licencie oprávnenie na vysielanie, majú povinnosť vyplývajúcu zo zákona rozdeliť vysielací čas rovnomerne medzi kandidujúce politické strany alebo koalície. Žiadna politická strana alebo koalícia nesmie byť znevýhodnená.

11.1 Výsledky volieb a sčítanie hlasov

Po skončení volieb Ústredná volebná komisia prisptúpi k rozdeľovaniu mandátov. Počet platných hlasov odovzdaných pre postupujúce politické strany, hnutia alebo koalície sa vydolí číslom 151, čo predstavuje počet mandátov zväčšený o číslo jeden. Výsledok tohto delenia zaokrúhlený na celé číslo je *republikovým volebným číslom*. Celkový počet platných hlasov, ktorý dostala politická strana, hnutie alebo koalícia, sa delí republikovým volebným číslom a politickej strane, hnutiu alebo koalícii sa pridolí toľko mandátov, koľkokrát je republikové volebné číslo obsiahnuté v súčte platných hlasov, ktoré táto politická strana, hnutie alebo koalícia získala. Ak sa takým spôsobom pridolí o jeden mandát viac, než sa mal prideliť, odpočíta sa prebytočný mandát tej politickej strane, hnutiu alebo

koalícii, ktorá vykázala najmenší zostatok delenia. Pri rovnakom zostatku delenia sa mandát odpočíta politickej strane, hnutiu alebo koalícii, ktorá získala menší počet hlasov. Ak je počet platných hlasov rovnaký, rozhodne žreb. Ak neboli tým spôsobom pridelené všetky mandáty alebo ak politická strana, hnutie alebo koalícia kandidovala menej kandidátov, ako jej má byť pridelených mandátov, Ústredná volebná komisia prideliť tieto mandáty postupne tým politickým stranám, hnutiam alebo koalíciám, ktoré majú najväčší zostatok delenia. Pri rovnosti zostatkov hlasov sa prideliť mandát politickej strane, hnutiu alebo koalícii, ktorá získala väčší počet hlasov. Ak je aj počet hlasov rovnaký, rozhodne opäť žreb. V rámci jednotlivých politických strán, hnutí alebo koalícií kandidáti dostanú mandáty pridelené strane v poradí, v akom sú uvedení na hlasovacom lístku. Ak však voliči, ktorí odovzdali platný hlas pre túto politickú stranu, hnutie alebo koalíciu, využili právo prednostného hlasu, dostane najskôr mandát ten z kandidátov, ktorý získal najmenej 3 % prednostných hlasov z celkového počtu platných hlasov odovzdaných pre politickú stranu, hnutie alebo koalíciu. Ak je politickej strane, hnutiu alebo koalícii pridelených viac mandátov a viac kandidátov splnilo podmienku podľa predchádzajúcej vety, mandáty dostanú kandidáti postupne v poradí podľa najvyššieho počtu získaných prednostných hlasov. Ak je rovnosť prednostných hlasov, je rozhodujúce poradie na hlasovacom lístku. Kandidáti, ktorí nedostali mandát, sa stávajú náhradníkmi. Ústredná volebná komisia vydá kandidátom zvoleným za poslancov *osvedčenie o zvolení*.

Ústredná volebná komisia zistí, koľko platných hlasov bolo celkovo odovzdaných pre každú politickú stranu, hnutie alebo koalíciu. Základnou podmienkou na pridelenie mandátov poslancov NR SR je, aby politická strana alebo hnutie získali najmenej 5 % z *celkového počtu odovzdaných platných hlasov*. Pri koalíciách zložených z dvoch alebo troch politických strán je to 7 %, pri koalícii zloženej zo 4 a viac politických strán je to 10 %. V prípade, že ani jeden subjekt túto hranicu nesplnil, zníži sa hranica z 5 % na 4 %, zo 7 % na 6 % a z 10 % na 9 % tak, aby sa pri ďalšom zisťovaní volebných výsledkov a pri prideľovaní mandátov mohlo prihliadať aspoň na dva kandidujúce subjekty.

Po rozdelení mandátov Ústredná volebná komisia vyhotoví o výsledku volieb zápisnicu, zverejní výsledky volieb a kandidátom zvoleným za poslancov vydá osvedčenie o zvolení do NR SR (Fridrich, Mokrá, 2011).

Aktivita č. 7

Názov: Voľby do parlamentu (využiť medzipredmetové vzťahy – dejepis, politológia)

Cieľ: Pochopiť potrebu zúčastňovať sa volieb do parlamentu. Poukázať na to, že široké spektrum politických subjektov dáva občanom možnosť vybrať si jeden z nich a že sa nedá dosiahnuť, aby zvíťazila jedna jediná politická strana, hnutie alebo koalícia na 100 % (okrem možnosti volieb v totalitných štátoch).

Kľúčové kompetencie: informačné, komunikačné, tvorivé myslenie, kognitívne – riešenie problémov, kritické myslenie

Pomôcky: papieriky, pero, zoznam politických subjektov aktuálnych na politickej scéne, upraviť triedu ako volebnú miestnosť – priestor, kde budú „žiaci – voliči“ upravovať svoj hlasovací lístok (plachta, deka, špagát, štipce), a miesto pre volebnú komisiu – lavice, zoznam voličov (zoznam žiakov triedy), jeden voličský preukaz (kópia), volebná urna (krabica) – zapečatená, obálky (označené), občiansky preukaz, kôš na nepoužité hlasovacie lístky

Práca v triede: individuálna; skupinová

Čas: 25 minút

Zadanie: Vyberte si spomedzi seba členov okrskovej volebnej komisie (5 členov) a predsedu komisie. Ostatní budete voliči.

Porozmýšľajte, ak by ste sa dnes mohli zúčastniť volieb, ktorej politickej strane, hnutiu alebo koalícii politických strán by ste odovzdali svoj hlas. Vyskúšame si, ako prebiehajú voľby vo volebnej miestnosti a ako sa v nej máme správať. Členovia okrskovej volebnej komisie si sadnú do lavice a pred sebou majú zoznam voličov (zoznam žiakov), pero a hlasovacie lístky. V inej časti je pripravený priestor, do ktorého je každý povinný vojsť a upraviť tam hlasovací lístok. Na hlasovacom lístku označte (najviac 4) členov, ktorým by ste dali preferenčné hlasy. Po úprave hlasovací lístok vhodte do urny a ostatné vhodte do koša, ktorý je na to určený.

Poznámka autorky: Odporúčame zopakovať učivo o voľbách – aktívne a pasívne volebné právo, voličský preukaz, preferenčné hlasy a ich označovanie, správanie sa vo volebnej miestnosti.

Postup: Pripravíme si hlasovacie lístky pre jednotlivé politické strany, hnutia a koalície, ktoré sú aktuálne na politickej scéne (nie úplne všetky, ale tie najpreferovanejšie). Časť triedy si upravíme ako volebnú miestnosť. Pripravíme lavicu/e pre okrskovú volebnú komisiu.

Poznámka autorky: Do okrskovej volebnej komisie deleguje politická strana, politické hnutie alebo koalícia, ktorej kandidátna listina bola zaregistrovaná, jedného člena a jedného náhradníka najneskôr 55 dní pred dňom volieb. Okrsková volebná komisia musí mať najmenej 5 členov. Zabezpečuje správny priebeh hlasovania a udržiava poriadok vo volebnej miestnosti, dopĺňa zoznam voličov a odoberá voličské preukazy, sčítava hlasy a vyhotovuje zápisnicu o priebehu a výsledku hlasovania, ktorú bezodkladne predkladá príslušnej obvodnej volebnej komisii, odovzdáva volebné dokumenty do úschovy obci).

Volebnej komisii pripravíme zoznam voličov (zoznam žiakov triedy), pero, hlasovacie lístky, obálky. V inej časti triedy pripravíme lavicu a miesto zakryjeme plachtou alebo dekou. Priestor bude slúžiť na úpravu hlasovacích lístkov. V ďalšej časti (pred volebnou komisiou) pripravíme urnu na hlasovacie

lístky a neďaleko urny kôš, kam budú voliči vhadzovať nepoužité hlasovacie lístky. Žiaci – voliči postupne prichádzajú k volebnej komisii, predložia občiansky preukaz (ak ho ešte nemajú, nahlásia len meno a priezvisko). Volebná komisia si poznačí každého a odovzdá hlasovacie lístky. Žiak – volič sa odoberie do priestoru na úpravu hlasovacieho lístka. Vyznačí preferenčné hlasy a upravený hlasovací lístok vloží do obálky a vhodí do pripravenej urny. Ostatné (nepoužité lístky) vhodí do koša a sadne si na svoje miesto. Takto sa postupne vymenia všetci žiaci.

Poznámka autorky: Odporúčame upraviť celý priebeh podľa situácie v triede a veku žiakov. Voľby je možné vyskúšať len s niekoľkými žiakmi.

Po skončení hlasovania volebná komisia vyberie všetky lístky a spočíta hlasy pre jednotlivé politické strany.

Poznámka autorky: Volebnú komisiu je potrebné upozorniť, že v prípade, že sú preferenčné hlasy inak upravené ako krúžkom alebo počet nie je do 4, neuznávajú sa, ale počíta sa len hlas pre politickú stranu, hnutie alebo koalíciu; v prípade, že by volebná komisia pracovala veľmi šikovne, je možné, aby zistila aj preferenčné hlasy – kto a koľko preferenčných hlasov získal.

Po sčítaní hlasov hovorca volebnej komisie vyhlási výsledky a vypíše na tabuľu v poradí podľa počtu najviac získaných hlasov. Žiaci takto zistia, aké môžu byť výsledky, ako aj to, že ani jedna politická strana, hnutie či koalícia nezíska 100 % hlasov.

Záver: Rozanalyzujeme so žiakmi, prečo je dôležité, aby každý občan využil svoje volebné právo a zúčastnil sa volieb. Poukážeme na to, čo by sa v štáte (v krajine) dialo, ak by sme svojich zástupcov nevoľili, ak by sa volieb nikto nezúčastňoval (neschvaľovali by sa žiadne zákony, nebezpečenstvo anarchie, moci by sa mohli chopiť kriminálne živly, negatívny dopad na ekonomiku krajiny a pod.).

Nasmerujeme žiakov k tomu, že nie je správne, keď sa občania, ktorí majú právo voliť, volieb nezúčastňujú.

Reflexia: Aký pocit som mal pri voľbách? Vyznačil som aj preferenčné hlasy? Ako som ich vyznačil/-a – správne alebo nesprávne? Čo som zistil voľbami? Som prekvapený/-á z výsledkov volieb? Prečo?

12| Správne právo

Obsahuje normy upravujúce vzťahy, ktoré vznikajú pri výkone verejnej správy.

Správne právo členíme na:

- správne právo hmotné,
- správne právo procesné.

Správne právo hmotné – tvoria ho právne normy, ktoré vymedzujú práva a povinnosti správnych orgánov, právnických a fyzických osôb vo sfére verejnej správy.

Správne právo procesné – tvoria ho procesnoprávne normy pri uplatňovaní práv a povinností jednotlivých subjektov (postup orgánov verejnej správy pri rozhodovaní o právnych pomeroch právnických a fyzických osôb v konkrétnych prípadoch).

Zásady správneho práva procesného:

- zásada zákonnosti,
- zásada rovnosti účastníkov správneho konania,
- zásada dvojstupnosti (dvojinštantnosti),
- zásada materiálnej pravdy,
- zásada písomnosti,
- zásada aktívnej účasti účastníkov konania pred správnym orgánom,
- zásada súčinnosti správnych orgánov s účastníkmi konania,
- zásada hospodárnosti a rýchlosti konania.

Správne konanie – je právny proces. Je to proces, v ktorom príslušný správny orgán rozhoduje o právach, právom chránených záujmoch alebo povinnostiach občanov a rieši *správne delikty* (napr. výtržníctvo; rušenie nočného pokoja; dopravné priestupky a pod.).

Účastníci správneho konania – na jednej strane správny orgán a na strane druhej konkrétni účastníci správneho konania (osoby, ktorých sa bezprostredne dotýkajú účinky rozhodnutí orgánov správneho konania). *Ďalšie subjekty správneho konania* – osoby zúčastnené na správnom konaní – *svedkovia, tlmočníci, znalci* a iní.

Správny delikt – nie je v slovenskom práve presne definovaný – ide o početnú skupinu činov, ktoré majú spoločné to, že ide o protiprávne konanie, ktorého znaky sú uvedené v zákone a za ktoré orgán verejnej správy ukladá sankcie ustanovené administratívno-právnou formou.

Všeobecnými pojmovými znakmi správneho deliktu sú:

- a) konanie,
- b) protiprávnosť,
- c) sankcionovateľnosť,
- d) zavinenie – okrem prípadov konštrukcie zodpovednosti bez ohľadu na zavinenie,
- e) ustanovenie znakov deliktu priamo zákonom.

V prípade správnych deliktov ide najčastejšie o:

- priestupky,
- iné správne delikty fyzických osôb postihované na základe zavinenia,
- správne delikty právnických osôb,
- správne delikty fyzických osôb postihované zásadne bez zavinenia,
- správne disciplinárne delikty,
- správne poriadkové delikty.

Správny orgán môže delikt sankcionovať *napomenutím, uložením peňažného plnenia (pokutou) alebo uložením povinnosti.*

Štádiá správneho konania:

1. začatie konania,
2. zisťovanie právnych podmienok a podkladov pre riadne uskutočnenie správneho konania,
3. vydanie správneho rozhodnutia v písomnom vyhotovení,
4. doručenie správneho rozhodnutia stranám správneho konania,
5. preskúmanie rozhodnutia správneho orgánu v rámci konania, ktorého pravidlá určuje priamo správny poriadok,
6. výkon správneho rozhodnutia (Ševčík a kol., 2005).

13| Verejná a súkromná správa

Správa – je zámerná a cieľavedomá činnosť, ktorej účelom je usporiadanie a udržiavanie určitých záležitostí v požadovanom poriadku.

Pre úkony, ktorými sa vykonáva akákoľvek správa, vrátane správy vlastných vecí, je základnou požiadavkou, že sa musia vykonávať v rámci *práva*. Pri výkone správy je dôležité dodržiavať aj ostatné pravidlá – pravidlá *morálky a slušnosti*. Tieto pravidlá nie sú vynutiteľné štátom, ale ich dodržiavanie je dôležité a prispievajú k dobrovoľnému napĺňaniu právnych noriem.

Členenie správy

Správa sa podľa účelu a cieľa člení na:

- *verejnú správu*,
- *súkromnú správu*.

Verejná správa

Verejnou správou je správa verejných vecí a jej vykonávanie je vo verejnom záujme. Správa verejných vecí je správa, ktorú jej nositeľ vykonáva v prospech ochrany záujmov a potrieb, ktoré sa týkajú *všetkých obyvateľov, celej verejnosti*. Veci a záležitosti, ktoré sú predmetom *verejnej správy*, vždy ustanovujú *zákony*. V zákonoch je vymedzený rozsah výkonu verejnej správy, kto je nositeľom a aké prostriedky môže na jej výkon použiť. Vo vzťahoch verejnej správy sú vždy najmenej dve osoby, jedna, ktorá verejnú správu vykonáva, a druhá, ktorá je adresátom jej úkonov – sú to *subjekty verejnej správy*. Subjekt, nositeľ verejnej správy, uskutočňovateľ verejnej správy, predstavuje *orgán verejnej správy* (hovorovo – úrady). Plnenie úloh celej verejnej správy organizuje a riadi v medziach zákona *vláda*, ktorá určuje priority, koncepcie, riadi sústavu podriadených orgánov verejnej správy.

Súkromná správa

Súkromnou správou je správa súkromných vecí a jej vykonávanie je v súkromnom záujme. Správou súkromných vecí je správa, ktorú vykonáva každý vo vlastnom záujme a na uspokojovanie *vlastných záujmov a potrieb*. Pre súkromnú správu zákony vymedzujú „mantinely“, ktoré nesmie prekročiť, a prostriedky, ktoré nesmie použiť. Inak je jej výkon v zásade vecou nositeľa správy.

Členenie správy na verejnú správu a na súkromnú správu má pre život zásadný význam. Dennodenne sa týka každej osoby. Vo všeobecnosti možno povedať, že o obsahu a prostriedkoch *súkromnej správy* rozhoduje *každá osoba sama*, ak tým neporušuje zákon. Obsah *verejnej správy* a *prostriedky na jej výkon* (tzv. *formy verejnej správy*) sú vždy určené *zákonom* a týkajú sa *každého* bez ohľadu na to, či sa s nimi osobne stotožňuje, súhlasí s nimi alebo sú mu proti vôli.

Aktivita č. 8

Názov: Vyriešte úlohu

Cieľ: Pochopiť pojmy verejná správa a súkromná správa na praktickej úlohe.

Kľúčové kompetencie: komunikačné, tvorivé myslenie, kritické myslenie, kognitívne – riešenie problémov

Pomôcky: tabuľky pre žiakov s určitými činnosťami, pero, tabuľka so správnym riešením (učiteľ)

Práca v triede: individuálna

Čas: 10 minút

Zadanie: Predstavte si, že ste vlastníkom osobného automobilu Škoda Octavia a 2-izbového bytu v osobnom vlastníctve v panelovom dome. Uveďte, čo vo vzťahu k osobnému automobilu a bytu, ktoré vlastníte, bude súkromnou správou a čo správou verejnou? Svoje odpovede označte krížikom do predloženej tabuľky.

Postup: Rozdáme žiakom tabuľku, v ktorej sú uvedené rôzne činnosti vo vzťahu k osobnému automobilu a bytu, ktoré vlastní. Žiaci uvedú (krížikom) v tabuľke, ktorú činnosť môžeme zaradiť do verejnej správy alebo do súkromnej správy.

Záver: Porovnáme výsledky práce a vyhodnotíme.

Reflexia: Pochopil som fungovanie verejnej správy a správy súkromnej?

Činnosť	Verejná správa	Súkromná správa
umývanie osobného automobilu		
evidencia automobilu na polícii		
vymaľovanie bytu		
dopraviť automobil na technickú a emisnú kontrolu		
platenie ročnej dane z nehnuteľnosti		

Činnosť	Verejná správa	Súkromná správa
poistenie pre prípad spôsobenia škody na automobile		
poistenie nehnuteľnosti proti zemetraseniu, požiaru, úderu blesku		
platenie povinného zákonného poistenia za automobil		
automobil stojí v garáži a nejazdí sa na ňom		

13| Štátna správa a samospráva

Verejná správa sa člení na:

- štátnu správu,
- samosprávu.

Štátna správa – je časť verejnej správy, ktorou sa plnia úlohy štátu. Žiadny štát nemôže existovať bez štátnej správy, pretože jeho obranu a vnútorné fungovanie zabezpečuje práve štátna správa. Štátnu správu vykonávajú *orgány štátnej správy*.

Orgán štátnej správy je taký orgán štátu, ktorý:

- vystupuje v mene štátu,
- výkonnou a nariaďovacou činnosťou uskutočňuje úlohy funkcie štátu,
- bol zriadený zákonom alebo iným právnym aktom ako organizačno-právna jednotka so samostatnou pôsobnosťou a právomocou a so zodpovedajúcou štruktúrou.

Zákon môže preniesť plnenie úloh štátnej správy aj na *obce* i na iné *samosprávne osoby*.

Sústava orgánov štátnej správy:

- ústredné orgány štátnej správy:
 - ministerstvá (napr. Ministerstvo zahraničných vecí SR, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, Ministerstvo financií SR, Ministerstvo zdravotníctva SR a ďalšie),
 - ostatné ústredné orgány štátnej správy (napr.: Úrad vlády SR, Protimonopolný úrad SR, Najvyšší kontrolný úrad SR, Úrad jadrového dozoru SR, Slovenská informačná služba a ďalšie),
- miestne orgány štátnej správy.

Samospráva – je výkon verejnej správy neštátnymi subjektmi verejnej správy. Samosprávu členíme na:

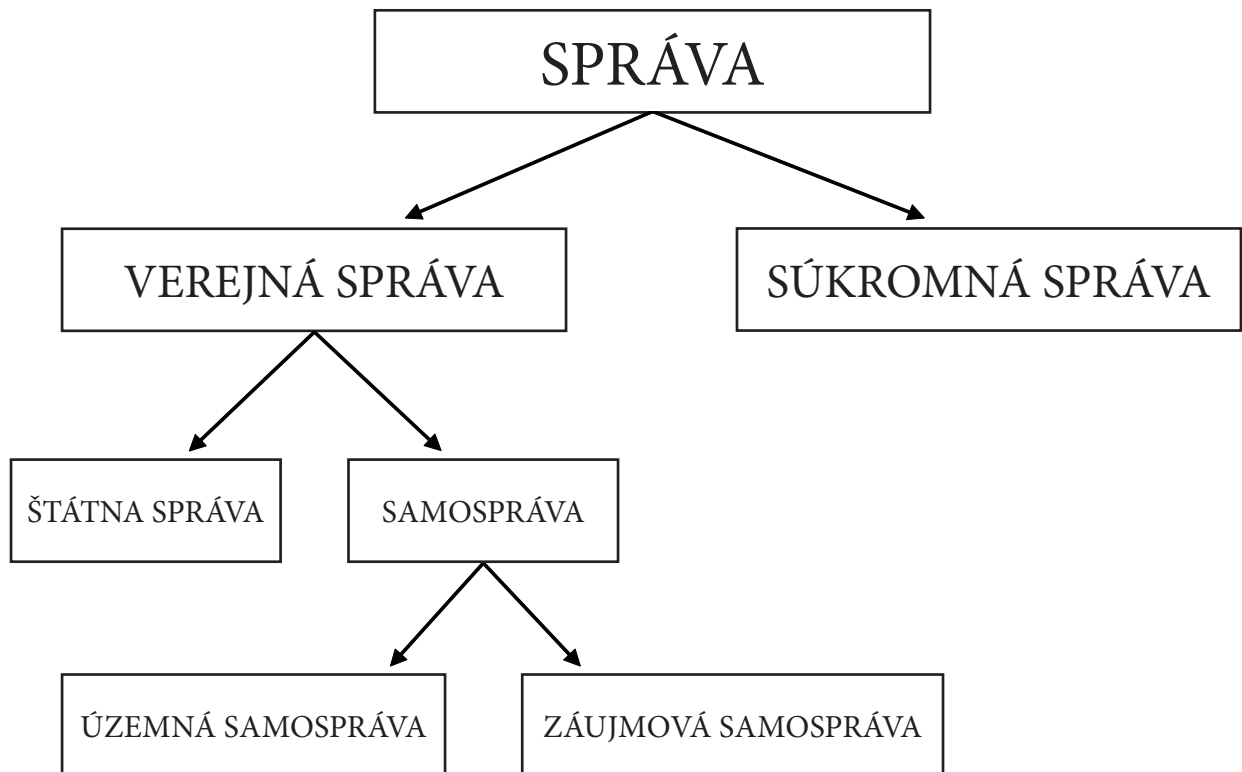
- *územnú samosprávu*,
- *záujmovú samosprávu*.

Územná samospráva – je organizačnou formou verejnej správy, v ktorej miestne spoločenstvo ako právnická osoba zabezpečuje riešenie od štátu odlišných úloh, ale samostatná realizácia týchto úloh sa rieši pod dozorom štátu. Pôsobnosť orgánov územnej samosprávy je zverená týmto orgánom *výlučne zákonom alebo na základe zákona*. Územná samospráva je tvorená obcami a vyššími územnými celkami (VÚC). Uskutočňuje sa prostredníctvom zhromaždení obyvateľov obce, miestnym referendom a orgánmi obce. Na úrovni VÚC sa samospráva uskutočňuje referendom a prostredníctvom orgánov VÚC.

Záujmová samospráva

Do tohto pojmu zaraďujeme všetky inštitúcie, ktoré svoju existenciu odvodzujú od združovacieho práva a ktoré spája konkrétny spoločenský záujem.

Osobitnú kategóriu záujmovej samosprávy predstavujú *profesné združenia*, ktoré vznikajú a posobia zo zákona, t. j. sú *zriadené zákonom*. Zákon im zveruje určité pôsobnosti na úseku verejnej správy a spravidla majú *povinné členstvo*, na ktoré sa viaže výkon určitých povolání (napr. Slovenská lekárska komora, Slovenská advokátska komora a ďalšie).

Riešenie k aktivite č. 1

[illegible]

Riešenie k aktivite č. 6

Právomoci	Zákonodarná, ústavodarná moc	Výkonná moc		Súdna moc			
	NR SR	prezident	vláda	súdy	Najvyšší súd SR	Ústavný súd SR	Špecializovaný trestný súd
rieši trestný čin úkladnej vraždy							X
vyhlasuje referendum		X					
dbá o jednotný výklad a jednotné používanie zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov					X		
schvaľuje štátny rozpočet	X						
prejednáva a rozhoduje spory o právo v občianskoprávných veciach (napr. rodinné právo)				X			
rozhoduje o udelení amnestie vo veciach priestupkov			X				
rozhoduje o súlade zákonov s Ústavou SR a ústavnými zákonmi						X	
odpúšťa a zmierňuje tresty uložené súdmi v trestnom konaní		X					
rokuje o dôvere vláde alebo je členom	X						
môže rozpustiť parlament		X					
rozhoduje o riadnych opravných prostriedkoch proti rozhodnutiu krajských súdov a Špecializovaného trestného súdu					X		
rozhoduje o návrhoch zákonov			X				
rieši sťažnosti fyzických alebo právnických osôb, ak boli porušené ich základné práva alebo slobody						X	
rozhoduje o opravných prostriedkoch proti rozhodnutiu správnych orgánov				X			
rieši trestný čin založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny							X

Riešenie k aktivite č. 8

Činnosť	Verejná správa	Súkromná správa
umývanie osobného automobilu		x
evidencia automobilu na polícii	x	
vymaľovanie bytu		x
dopraviť automobil na technickú a emisnú kontrolu	x	
platenie ročnej dane z nehnuteľnosti	x	
poistenie pre prípad spôsobenia škody na automobile		x
poistenie nehnuteľnosti proti zemetraseniu, požiaru, úderu blesku		x
platenie povinného zákonného poistenia za automobil	x	
automobil stojí v garáži a nejazdí sa na ňom		x

Zoznam bibliografických odkazov

- BABITZ, M. a kol. 2002. *Zmaturuj z náuky o spoločnosti*. Brno : Graphical, s. r. o. 2002. ISBN 80-7358-013-6.
- BLAHO, M., BOCKANIČ, R., KRECHŇÁK, L. 1991. *Ústav a ústavný vývoj v ČSFR a výklad základných štátoptávnych pojmov*. 1. vydanie. Bratislava : Arimes, 1991. ISBN 80-900564-2-3.
- ĎURAJKOVÁ, D., KOPECKÁ, H., VARGOVÁ, D. 2011. *Občianska náuka pre 3. ročník gymnázia*. Bratislava : SPN – Mladé letá, s. r. o., 2011. ISBN 978-80-10-02052-2.
- FRIDRICH, B., MOKRÁ, L. 2011. *Praktikum ústavného práva Slovenskej republiky*. 1. vydanie. Šamorín : Heuréka, 2011. ISBN 978-80-89122-68-4.
- FOGAŠ, L., CIBULKA, L. 1997. *Ústava Slovenskej republiky pre školy*. Doplnkový učebný text pre 8. ročník základných škôl. 2. vydanie. Bratislava : SPN, 1997. ISBN 80-08-02646-4.
- KOPÁL, L., BAČOVÁ, Z. 2008. *Náuka o spoločnosti (krok za krokom k maturite)*. Bratislava : Fragment, s. r. o., 2008. ISBN 978-80-8089-171-8.
- MACHAJOVÁ, J. a kol. 2000. *Občan a verejná správa*. Bratislava : VEDA. ISBN 80-968528-0-9.
- OBOCH, I., RAPOŠ, I., ZACHAROVSKÝ, M. 2000. *Metodická príručka Občan a verejná správa*. Nadácia Občan a demokracia (Minority Rights Group – Slovakia). Bratislava : VEDA, 2000. ISBN 80-968528-3-3.
- SITNÁ, D. 2009. *Metody aktivního vyučování (Spolupráce žáků ve skupinách)*. Praha : Portál, s. r. o., 2009. ISBN 978-80-7367-246-1.
- ŠEVČÍK, M. a kol. 2005. *Správne právo procesné*. Doplnené vydanie. Bratislava : Eurounion, s. r. o., 2005. ISBN 80-88984-68-8.
- Zákon č. 37/1918 Sb. zo dňa 13. novembra 1918 o dočasnej ústave*
Zákon č. 121/1920 Sb. zo dňa 29. februára 1920 – Ústavná listina Československej republiky
Ústavný zákon č. 185/1939 Sl. z. zo dňa 21. júla 1939 o Ústave Slovenskej republiky
Ústavný zákon č. 150/1948 Sb. Ústavodarného národného zhromaždenia – Ústava Československej republiky (zo dňa 9. mája 1948)
Ústavný zákon č. 100/1960 Sb. Národného zhromaždenia – Ústava Československej socialistickej republiky (zo dňa 11. júla 1960)
Ústavný zákon č. 143/1968 Sb. zo dňa 27. októbra 1968 o československej federácii
Ústava Slovenskej republiky – Zb. z. č. 460/1992 z 1. septembra 1992
<http://revue.kpol.ff.ucm.s>

Názov:	Ústavné právo
Autor:	Mgr. Gabriela Vincencová
Recenzenti:	PaedDr. Eva Frišová PhDr. Daniela Ďurajková
Vydavateľ:	Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave
Jazyková úprava:	Mgr. Terézia Peciarová
Grafická úprava:	Ing. Monika Chovancová
Vydanie:	1.
Rok vydania:	2013
Počet strán:	62
ISBN	978-80-8052-518-7